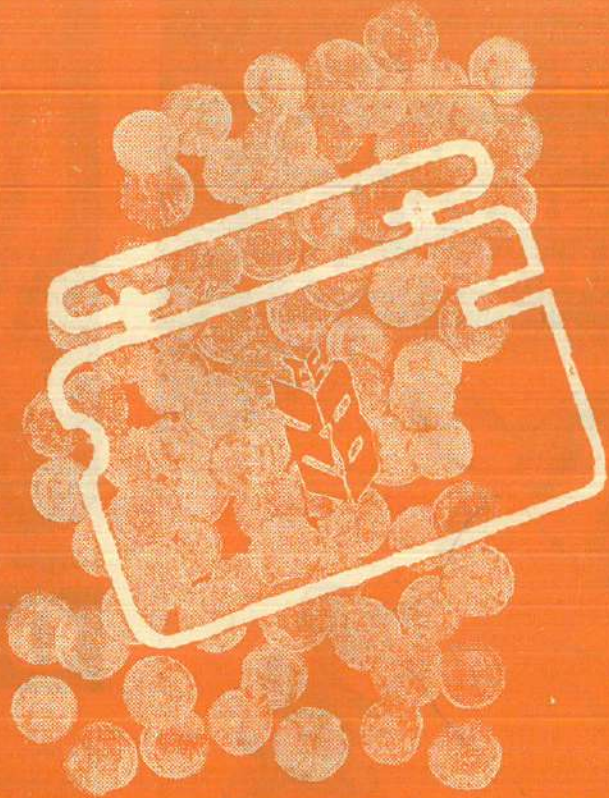


sağlıyacak size huzur verecektir

Ziraat Bankasındaki tasarrularınız isikbalinizi



T.C. ZİRAAT BANKASI

(Basım: 2675 — A, 1349 — 74)

1964 YILINDA DAHA ÇOK İKRAMİYE DAHA ÇOK KAZANMA ŞANSI

2.150.000

LİRALIK İKRAMİYELER

FETKALADE APARTMAN DAİRELERİ

YURDUN DİLEDİĞİNİZ YERİNDE MESKEN PARASI

HİSSE SENEDİ VE DEVLET TAHVİLİ 352 ÇEŞİTLİ VE ZENGİN PARA İKRAMİYELERİ

AKBANK

(Folklor: 73)

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

TEMMUZ 1964

İÇİNDEKİLER :

Nasreddin Hoca Üzerine
Ignacz Kunoş ve Nasreddin Hoca
Evin Piri
Eski İstanbul'da Kurşun Dökmek
Beşikdüzü ve Yöresinden Bilmeceler (II).
Gölpazarı'nda İnanç ve Rivayetler
Sarajev'o'ya Dönüş ve Ayrıtlık
Tekirdağ'da Çocuk Oyunları (III-Son)
Sihirli Tavşan Masalı (Kırşehir'den)
Dergimiz 15 yaşında, 8. Cildini Tamamladı.

Cahit ÖZTELLİ
Georges HAZAI
Malik AKSEL
Miinevver ALP
M.M. ÇALDAĞ
Muzaffer BATUR
İhsan HİNÇER
Salim S. İŞÇİLER
Veysel ARSEVEN
T F A

VIII. CİLDİN İNDEKSİ — BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI: 180

KURUŞ: 100

353



İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

Otomobilinizi
koruyunuz...

**Mobiloil
SPECIAL**

MOTORUNUZUN

ÖMRÜNÜ

UZATIR!



Mobiloil Special,
geni bir arabacı içinde
piyasaya arz edilmiştir.

✓ Mobiloil Special otomobilinizin motor aksamını ince bir tabaka halinde devamlı olarak örter ve bu kısımları paslanmaya karşı korur.

✓ Motorumuz çalışmaya başlar başlamaz Mobiloil Special, aşınma önleyici hassaları ile, bütün hareket eden kısımlara hemen ulaşır.

✓ Mobiloil Special'ın kurum ve birikintilere engel olan özellikleri motorunuzu tertemiz tutar.

✓ Şimdi kullanmakta olduğunuz motor yağı ne olursa olsun ilk yağ değiştirme zamanında siz de arabanızı Mobiloil Special ile koruyabilirsiniz.

✓ Dört mevsimin motor yağı Mobiloil Special ve Mobil istasyonlarında bulacağınız kaliteli servis, arabanızın ömrünü uzatır, arızasız, rahat ve daha fazla kilometre yapmanızı sağlar.

(Folklor: 70)

TÜRK FOLKLOR HALKBİLGİSİ DERNEĞİ'NİN YAYIN ORGANIDIR

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU: AĞUSTOS 1949

AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLGİSİ DERGİSİ

SAHİBİ: İHSAN HİNÇER

No. 180

TEMMUZ 1964

YIL: 15 - CİLT: 8

NASREDDİN HOCA ÜZERİNE

Yazan: Cahit ÖZTELLİ

Akşehir'de kurulan Nasreddin Hoca Derneği bu yıl olduğu gibi, geçen sene de Temmuzun ilk haftasında Nasreddin Hoca Şenliği düzenlemiş, bu vesile ile değerli arkadaşımız Cahit Öztelli'nin hazırladığı bir konuşma Ankara Radyosu'nda yayımlanmıştır. Bu güzel konuşmayı bu yılki şenlik dolayısıyla sayfalarımıza alıyoruz. — TFA

Tek başına bir ulusu temsil eden değerler vardır.. Şekispir İngiliz ulusu demektir. Fransa denince hatırmıza ilkin Molyer gelir. Dante İtalyayı aklımıza getirir. Nasreddin Hoca da yediyüz yıldan beri Türk halk zekâsını tek başına Türkiye sınırlarından dünyaya taşıyıp yayan bir kişidir. Yediyüz yıldan beri Türk ulusunun sözcülüğünü, halk zekâsının elçiliğini yapıyor.. Bütün dünya uluslarını güldürüyor. Daha doğrusu Türkün mizah zekâsını her gün dünyanın üzerine bir ışık gibi serpiyor. Nasreddin Hoca, inanış ve görüşlerini halka mizah yoluyla aşılamağa çalışan bir halk filozofudur.

Halktan gelen, halkla birlik, halkla kaynaşmış olan Nasreddin Hoca hiç bir zaman halktan ayrılmamış, kopmamıştır. Kadılık, imamlık, müderrislik yapmış bir aydın, çağının bir bilgini olduğu halde yediyüz yıldır değerini yitirmemiş olan Hoca, tarla süren, çifte giden, pazarda eşeğini satan, değiirmene buğday öğütmeye giden, evini kendi onaran halktan bir kişi olarak yaşar fıkralarında..

Onun ölümsüzlüğünü, günümüze kalıcılığını işte burada aramalıdır. Oysa, o çağın aydınları, bilginleri halktan koparak dilleriyle, yaşayışlarıyla saray adamı olmaya başla-

mışlardır.

Halkla kaynaşmış bir halk terbiyecisi olan Nasreddin Hocanın, ölümsüzlüğünün yediyüz yıl zamana dayanabilmiş olmasının ikinci sebebi bizce, halkın ortaklaşa meselelerini dile getirmiş bulunmasıdır. Hiç bir yazılı eser bırakmadan yediyüz yıl yaşamak, hem de ülkesinin sınırlarını aşarak bütün dünyaya yayılmak, anlaşılması zor bir başarıdır. Bu başarı ancak halktan kopmamış, halk için yaşamış bir aydın olmasıyla açıklanabilir. Nasreddin Hocayı, Türk halkı var etmiş, Türk halkı yaşatmıştır.

Değerli kişiler, önce yetiştikleri ulusun, sonra da bütün insanlığın malı olurlar. Nasreddin Hoca, bugün yalnız Türklerin değil, dünyanın Hocasıdır. Çinden, Hintten Amerika kadar onu bilmeyen yoktur.

Nasreddin Hocanın özünde öyle bir yarıdılış vardır ki, o, karşısındaki çileden çıkaracak bir hile saflığı ile zekâyı birleştiren Türk halk adamının güler yüzlü mümessilidir..

Hoca, 1208 yılında yani onüçüncü yüzyılın başlarında, Sivrihisarın Horto köyünde doğmuştur. Babası, köyün imamı Abdullah efen-di, annesi Sıdika Hanımdır. Babasının ölümünden sonra, genç Nasreddin, Horto köyünün

imamı olmuştur. Genç Hocamız, o zamanın ünlü bilginlerinden Seyyit Mahmut Hayranî'nin ve Seyyit Hacı İbrahim Sultanın öğrencisi olmak için, babasından kalan köy imamlığını Mehmet adında birine bırakarak, 1237 de Akşehir'e geldi. Burada uzun yıllar bu iki bilgin-den ders aldı, yetiştirdi, olgunlaştı. Daha sonra Hoca, imamlık, müderrislik, kadılık yaptı. Bu sıralarda fıkraları her yere yayılmaya başladı. Bu yıllar, Konya Selçuk devletinin sonlarıdır. Anadolu'da bir çok beylikler kurulmuştur. Osmanlı beyliğinin de kuruluş yıllarıdır.

Nasreddin Hoca, bütün ömrünü Akşehir'de geçirmiştir. Oralı olmuştur. Nihayet Hoca, 1284 yılında, 76 yaşında olduğu halde Akşehirde ölmüştür. Türbesi oradadır. Hani hepimizin bildiği gibi, her yanı açık, ama kapısında koca kilit asılı türbesi. Bugün türbesi öyle değildir. Akşehirli her onun türbesini bir güzel onarmışlar, damını, çevresini sağlamlaştırmışlar. Mezarlık kapısından türbeye kadar ak mermerden geniş bir yol yapmışlar. Onu ziyarete giderseniz ferahlık duyarsınız. Hani mezarlıkların insanın içine verdiği sıkıntıyı orada duymazsınız. Hoca, her halde dirileri güldürdüğü gibi ölüleri de eğlendiriyor ki, mezarlıkta da bir güleçlik var.

Bugün Sultan dağlarının eteklerinde yatan Hocanın soyundan büyük adamlar da yetişmiştir. Hocanın Fatma adında bir kızı olmuş ve Hocadan 40 yıl sonra Sivrihisar'da ölmüştür. Bu kızının da Hızır adında bir oğlu olmuştur. Bu Hızır Bey, zamanının bilginlerinden olup, Fatih Sultan Mehmet onu İstanbul'un ilk kadısı yapmıştır. Ayrıca bu Hızır Beyin oğlu, Sinan Paşa da, bilgin ve şair bir kişidir. Fatihe, hocalık da etmiştir.

Bunlardan başka, Sivrihisarın Sultana köyünde yatan oğulları da vardır. Ayrıca Akşehir çevresinde bulunan Koz Ağacı köyünde de bir oğlunun mezar taşı vardır. Yine Hocanın soyundan gelmiş, 18. yüzyılda yaşamış Hafız Kasım Efendi ve kızları Fatma ile Hatice Hanımları, İstanbul'da Edirnekapi mezarlığında bulunan kabir taşlarından öğreniyoruz.

Bazı araştırmacılar "Nasreddin Hoca Kimdir? Ne vakit yaşamıştır? Nasıl bir adamdır? Hatta böyle bir adam yaşamış mıdır?" diye işgüle düşüyorlar. İşte, bunlara karşı, burada bu belgeleri göstermek istedik. Öyle anlatılıyor ki, Nasreddin Hocanın yaşamış bir kişi

olmasından şüphe edenler, onu her yanı ile incelememiş kimselerdir.

Nasreddin Hocanın gerçekten yaşamış bir kişi olduğunu, yukarıda kısaca yazdığımız ve daha söylemediğimiz başka kuvvetli belgeler de göstermektedir. Böyle bir şüpheyi doğuran, Hocanın fıkralarındaki tarih tutmazlıklarıdır. Hoca üstüne söylenilere ve Hoca fıkralarına göre, Nasreddin Hoca kimi zaman Nesimi ile Hallacı Mansur ile arkadaş diye anılatılmış, kimi zaman Yıldırım Bayezit çağı büyüklerinden sayılmış, Abbasi Halifesi Harun Reşidin, Timurleng'in çağdaşı olarak gösterilmiştir. Anlatılan Hoca fıkralarındaki bu zaman tutmazlıkları yüzünden Nasreddin Hocanın yaşadığı, ya da yaşamış bir çok Nasreddin Hocaları olduğu kanısını uyandırmıştır.

Bütün bu şüphelerden sonra, çoğunlukla varılan yargı şu olmuştur: Nasreddin Hoca yaşamış olsun olmasın, şuralı ya da buralı olsun. Bunlar önemli değildir. Çünkü, Nasreddin Hoca Türk ulusunun ortaklaşa kişiliğidir. Halk, Hocanın fıkralarını "Bir zamanlar bir memlekette Nasreddin Hocanın biri." diye anlatmaya başlar. Bu anlatış da göstermektedir ki, halkın gözünde Nasreddin Hoca bir tane değildir. Bu aslında çok doğru bir görüştür. Çünkü, yaşamış olan Nasreddin Hocadan kalmış olan fıkralar bitmemiş, ondan sonra da fıkralar devam etmiş, bunları yaratanlar da birer Nasreddin Hoca olmuşlardır. Bu bakımdan Nasreddin Hoca, Türk halkının ortaklaşa kişiliği demektir.

Belgelere dayanılarak ortaya konan hayata göre Nasreddin Hoca Timurlenk'le çağdaş olamaz. Öyle ise Hoca ile Timurlenk arasında geçen olaylar üzerine söylenen fıkralar, Nasreddin Hocanın olamaz. Bazı araştırmacı usta yazarlar bu konuda değildir. Nasreddin Hoca'yı yazılı eserleri kalmış herhangi bir yazar gibi tanıyarak, Hocayı belki bir yer ve belirli bir zaman içine hapsedmek doğru değildir. Evet, Nasreddin Hoca yaşamış gerçek bir kişidir. Ama, Nasreddin Hoca deyince, belli bir görüşün temsilcisini anlamak gereklidir. Bu bakımdan yaşadığı zaman öncesine ve sonrasına, yaşadığı yerin dışına taşmış bir kişiliği vardır ki, bu, gerçekte Türk halkının ortaklaşa kişiliği, toplumsal kavrayışı ve toplumsal kişiliği demektir.

Nasreddin Hoca fıkraları öleriyle ve bi-

çimleriyle bellidir. Bu fıkraların özünde olumlu bir görüş, iyimserlik vardır. Hocanın fıkraları kabalığı, yozluğu, yobazlığı, gericiliği, aylıklığı yerer. Eğitici ve öğretici yönleri vardır. Hep halktan yana olan Hocanın sebepsiz söylenmiş, boşlukta duran, toplum gerçeklerine dayanmayan, yalnız güldürmek için söylenmiş hiçbir fıkrası yoktur.

Hocanın fıkraları kısa ve kesindir. Başkalarının fıkraları gibi süslü sözler, güzel sözler değil, doğru sözlerdir. Bu bakımdan Hocanın fıkralarında lâf ebeliğine yer verilmemiştir. Hoca fıkralarını toplayıp yeniden yazıp kitap yapanların çoğu, bu fıkralara özgü biçime dikkat etmemişler, lâf ebeliği ve süslü sözlerle Hocanın fıkralarını herbat etmişler, bozmuşlardır.

Nasreddin Hoca fıkralarındaki gerçeklerin lâfı uzatmağa, sözü döndürüp dolandırmaya, eveyyip gevelemeye, üslup hünerlerine, lâf canbazlıklarına, renkli deyişlere ihtiyacı yoktur. Halkın olan bu fıkralar yalın doğrudur anlatır. Ve gevezelik işi değildir.

Kimisine göre Nasreddin Hoca "hazır cevap" bir kişidir. Oysa, Nasreddin Hoca fıkralarının hazır cevaplıkla hiçbir ilgisi yoktur. Hazır cevaplık, durmadan nükte oturtmak, hiç bir sözün altında kalmamak; taşı gedğine koymaksa, Hoca hazır cevap değildir.

Biz, Hocamızın asıl hayatını, fıkralarından öğrenebiliriz. Çünkü o, bütün canlılığı ile fıkralarında yaşar. O fıkralarında güler, güldürür. Düşünür, düşündürür. Kasabalı ile, komşuları ile haşır neşir olur.

Hoca, imamlık, kadılık, naiplik yapar. Yapar ama, yine de kendisini, çoluğunu çocuğunu rahat ettirecek kadar bir şey elde edemez, kit kanaat geçinir. Bu yüzden karısı ile sık sık çatışmalar, kavgalar olur. Arıkcısı, fakir olan Hocamız yıllarca helva bile yemez.

İşte, onun bu durumunu ortaya koyan bir kaç fıkrası:

Hocanın evinde yiyecek adına bir şey kalmamış. Kuru ekmeğini alıp göle koşmuş. Gölde, ördekler yüzüp duruyormuş. Hoca da ekmeğini suya batırıp yemeğe başlamış. Hocayı gören birisi, ne yapıyorsun demiş. Hoca da demiş ki: Ördek çorbası yiyorum.

Hocaya, rüyasında dokuz akça vermişler.

On olmazsa almam, derken uyanmış. Avucunu açıp bakmış ki bombos. Hemen gözlerini yumup avucunu açmış, razıyım, demiş, dokuz olsun, tek verin.

Bir kıtlık zamanında Hoca, bir köye gider. Bakar ki herkes börekler, baklavalar yapmış, yiyip içmede. Hoca, burası ne bolluk vermiş, el - âlem aklıktan kırılıyor, der. Be adam, derler, sen gününü bilmez misin? Bugün bayram. Onun için haik, varını yoğunu harcayıp yemede, içmede. Hoca, bu sözü duyunca, ah der, keşke her gün bayram olsa da halk sıkıntı çekmese.

Hoca, öğrenciliği sırasında bir köye gitmiş, vaaz ediyormuş. Vaazında, İsa Peygamberin, dördüncü kat gökte bulunduğunu söylemiş. Camiden çıkarken ihtiyar bir kadın, Hocaya yaklaşıp, Efendi demiş, derste, İsa Peygamberin dördüncü kat gökte olduğunu söylediniz. Açaba iki gözüm, orada ne yer içer ki?

Hoca, bir aydır o köyde imiş, halini hatırını soran da pek yokmuş. Kadının bu sorusunu duyunca tepesi atmış, be kadın köyünüze geleli bir ay oldu, bir güncük olsun, şu adam ne yer, ne içer diye sormadın da şimdi benden, tâ dördüncü kattaki İsa'nın ne yiyip içtiğini soruyorsun, utan be, demiş.

Hoca, güzel bir yemek için çıkacak fırsatları da dört gözle bekler. Bu fırsatları kendilerinden çıkamazsa, ne yapıp yapıp onları kendisi icat etmesini bilir. Akla gelmeyecek usuller kullanmakla da olsa Hoca, bütün ziyafetlere kendini davet ettirmekte ustadır.

Eşraftan biri, bir gün Hocayı düğün meğine davet etmeyi unuttur. Hoca, çok acele olduğunu söylediği bir mektupla düğün kapısına gelir, içeri alırlar. Ev sahibi zarfı muayene eder dursun, Hoca pilâva yanaşır ve kaşık kaşık atıştırmaya başlar. Ev sahibi hayretle, iyi ama, zarfın üstü yazılı değil, der. Hoca şöyle cevap verir:

"Aceleyle geldi, o kadar aceleye geldi ki içine de yazı yazmaya vakit kalmadı." der.

Başka seferlerde de, mübarek adam, tek-lifisize, kendisine ikram edilmeyen şeyleri sahip çıkar. Ama, her zaman suç üstü yaka-

lanır. Çünkü, eline çabuk değildir. Fakat, beklenmeyen ve insanın elini kolunu bağlayan cevapları sayesinde işin içinden sıyrılmasını bilir.

Buğdayını değirmene götürdüğü bir gün, değirmenci onu bir ara, yalnız bırakır. Fırsattan faydalanan Hoca, başkalarının çuvalından kendi çuvalına buğday aktarmağa başlar. Ansızın geri gelen değirmenci, "Ne yapıyorsun?" diye bağırınca Hoca:

— Bilirsin, ben budalanın biriyim, ne yaptığımı bilmem, der. Değirmenci — Budala isen, ne diye kendi buğdayını başkasının çuvalına koymuyorsun, deyince, Hoca: "Ben alelade budalayım, senin dediğini yapmam iki kere budala olurum," cevabını verir.

o o o

Yoksulluk içinde yaşayan Hoca, fakir insanların yaptığı gibi, eşyayı sağladığı en yakın faydaya göre değerlendirir; onların sanat kıymetine, onların azlık kıymetine aldırış etmez. Bir gün pazardan geçerken bir papağanın çok yüksek bir fiyata mezat edildiğini görür. Hemen gidip, en iyi hindisini yakalayıp getirir. Fakat hindiye papağandan çok daha az fiyat verildiğini görünce hayret eder. Oysa hindinin tüyleri daha güzeldir, kendisi de papağandan daha tavlıdır. "Ama, papağan konuşur." demeleri üzerine Hoca, "O konuşursa, bu da düşünür." cevabını verir.

o o o

Hocanın küt kanaat geçindirmeye çalıştığı ailesi içinde, karısıyla de aralarında sık sık çekişmeler olur. Karısı ev işlerine bakmaz, ev ev gezer, mahalle dedikodularıyla vakit geçirir. Bunu kendisine söyleyen birine Hoca: — Aslı olmasa gerek, eğer öyle olsa idi, bizim eve de uğrardı, der.

o o o

Yaşlı karısı ölünce Hocanın hiç mi hiç üzülmediğini görenler hayret ederler. Oysa, birkaç gün sonra eşeği ölünce Hoca, o kadar üzülür ki, komşular bu kadarına dayanamazlar. Hocayı ayıplarlar. Hoca soğuk kanlılıkla işin doğrusunu açıklar:

— Karım ölünce hepimiz gelip beni teselli ettiniz, bana üzülme Hoca efendi, sana daha iyisini buluruz, dediniz. Oysa, eşeğim öleli kimse gelip de "üzülme Hoca, sana daha iyi bir eşek alalım, dedi mi? Üzülmede haklı değil miyim?"

o o o

Gerçekten Hocanın eşeği, hiç sızlanmayan, Hocanın aklına esen her hoppalığa uyan, kızgınlıklarına katlanan sevgili ve tahammüllü bir arkadaşdır. Bununla birlikte bu cana yakın hayvan yüzünden Hocanın başına bir çok aksilikler gelmiştir. Fakat, Hocanın en çok canını yakan, hem de sık sık tekrarlanan, komşuların ikide birde gelip onun eşeğini istemeleridir.

Bir gün eşeği başka birine verdiğini söyleyerek, bir komşuyu savmak üzere iken, hayvan ahırda anımsamağa başlar. Bunun üzerine komşu "Nasıl olur, eşek yok diyorsun, halbuki sesi duyuluyor." deyince Hoca: "Benim gibi bir ak sakallı ihtiyarın sözüne inanmıyorsun da ahırdaki eşeğin sözüne mi inanmıyorsun?." diye karşılık verir.

o o o

Hoca, kadılık vazifesini yaparken de aynı pratik zekâyı ve aynı becerikliliği gösterir. Beyhude kavgaları çabucak halleder. Kebabının dumanından bedava faydalandı diye, bir adamı şikâyet eden kebabçıya, malının bedeli yerine para çıkartışı verdirmesini de bilir.

Mizacı onu, kayıtsız şartsız iki tarafı anlaştırmaya sürükler. Bir gün görülmekte olan davaları için fikir sormaya gelen ve dâvasını anlatan bir şikâyetçiye Nasreddin Hoca tamamen haklısın, der. Ertesi gün karşı tarafa da aynı cevabı verir. Konuşmaların ikisini de dinlemiş olan karısı, ziyaretçi çıkıp gittikten sonra dayanamaz, Hocaya kıyır: — Sen kadı isen, ben de bunca senedir kadı karısıyım, bir dâvada hem dâvacı, hem de hasmı ikisi birden haklı olmaz, deyince Hoca: hiç bozmadan: — Sen de haklısın, karıcığım, cevabını verir.

o o o

Bir fıkra da, Hocanın ölümünden sonra gösterdiği bir kerameti tesbit ediyor. Hoca, ölümünden iki yüz yıl sonra türbesini bekleyen bir adama görünmüş, o sırada camide toplanan cemaati yanına çağırmasını söylemiş. Bekçinin çağırısına hepsi gelmiş, Hocayı yerinde görmeyip bir müddet sonra geri dönmüş. Görmüşler ki, caminin kubbesi çökmüş. O böylece hemşehrilerinden bir çoğunun canını kurtarmış.

Hocamızın alışa geldiğimiz çehresine daha uygun bir şey varsa, o da gerçekten bir mu-

cize gibi görünen haller karşısında aldığı vaziyettir. Böyle önemsiz şeyler onu şaşırtmak ve güzelim pratik zekâsını kaybettirmek için yeter değildir.

Bir gün birkaç bildircin vurur, temizler, kıztırır tencereye kapatır ve dostlarını davet etmeye gider. Bu arada muzibin biri pişmiş bildircinleri alır, yerine canlı bildircinler koyar. Hoca gelip de tencerenin kapağını kaldırınca bildircinler uçar. Bir zaman hayret içinde kalan Hoca, nihayet şöyle der: — Yâ Rabbi, diyelim ki bildircinlerin hayatlarını geri verdin, o sevimli hayvancağızları sevindirdin. Ya benim yağım, tuzum biberim, odum ocağım, paralarım, bunca emeklerim ne olacak, bunları nereden alacağız?

o o o

Nasreddin Hoca bize neler vermiştir?

Sırası gelince bir mecliste, onun bir fıkrasını anlatırız. En zor bir anda onun bir fıkrası tenkit isteğimizi giderir. En içinden çıkmaz bir zorluğu onun espirisi gülmünce fakat kolay bir hale getirir.

Halktan olsun, aydın zümreden olsun onun fıkralarını bilmeyen, söylemeyen, dinlemeyen, ondaki espiriden zevk almıyan var mıdır? Onun hakkında halk arasında bir hayli inançlar belirmiş ve köklemiştir. Akşehirde düğün yapılacak zaman, düğün sahibinin mutlaka Hocanın türbesine gidip: — Hocam, filân gün düğünümüz var, mollalarını da al gel, diye Hocayı çağırması âdettir. Böyle yapılmazsa, Hoca davet edilmezse düğünün sonucu uğurlu olmazmış.

Her yanı açık, üstü kapalı bir şadırvana benziyen, fakat kapısında koca bir kilit asılı duran türbesine bakıp gülmiyenin başına bir hal gelirmiş.

Bir de şuna inanılır ki, hangi mecliste olursa olsun, Hocanın bir fıkrası söylendi mi mutlaka altı fıkrası daha söylenir, böylece Hoca mutlaka yedi fakra ile anılır.

o o o

Hocanın hekimliği de vardı. Evine bazen hastaları kabul eder, onlara aklı erdiği kadar ilaçlar tarif ederek, beş on para alırdı. Fakat bir hastadan ilk gelişinde kaç para alırsa ikinci gelişinde onun yarısını alırdı.

Bir gün Hocaya bir hasta gelir. Birinci defa geldiği halde açığözlük ederek, ikinci defa geliyormuş gibi yapar ve Hocaya der ki:

— İşte Hocam, iyi olmadım, sana tekrar geliyorum. Arkamda hâlâ bir ağrı var, geçmedi, bana yeniden ilaç ver.

Hoca açığözün maksadını anlar. Fakat hiç sesini çıkarmaz. Hastayı muayene eder, parasını alır ve der ki:

— Oğlum, sen geçen defa söylediğim ilacı yapmaya devam et, bir şeyin kalmaz.

o o o

Hoca bir gün vaaz sırasında demiş ki: — Ey müslümanlar, Hak Taalâya şükredin ki, deveye kanat vermedi. Yoksa damlarımızı başımıza yıkardı.

Gene bir gün Hoca Konyada vaaz ederken: — Müslümanlar, bu şehrin havası ile bizim şehrin havası birdir, deyince cemaat: — Nereden bildin, demiş. Hoca: — Akşehirde ne kadar yıldız varsa burada da o kadar var, demiş.

o o o

Hoca hastalarını hastalığı da günden güne artar. Acılı günlerinden birinde karısına: — Karıcığım, demiş, git yüzünü gözünü beze, tak takıştır, sür sürüştür, en yeni en güzel elbiseni giy de gel yanıma otur.

Karısı: — A, efendi, demiş sen bu haldeyken elim varır da süslenebilir miyim ben? O kadar vicdansız mı sandın beni?

Hoca: — Maksadım o değil, hanım, demiş, galiba ecelim yaklaştı, Azrail gelirse belki sana gönül verir, beni bırakır seni alır.

o o o

Hoca iki hark soğan ekmiş, şu hark, demiş Tanrının; yetişirse Tanrı rızası için yoksullara vereceğim, bu da benim.

Soğanlar yeşermiş, yetişmiş. Hoca bir gün eline bir somun alıp bahçeye çıkmış. Bakmış ki Tanrıya ayırdığı soğanlar pek güzel, iri, yemyeşil. Kendininkiler cılız mı, cılız. Sağına soluna bakmış, kimsecikler yok. Hemen bir saldırmış, tozunu toprağına silkerken birdenbire bir gök gürlemiş ki Hocanın ödü patlamış.

Hemen soğanları harka atıp, başını göğe dikerek: — Gürleme, gürleme, demiş, topu topu iki soğan aldım, ne oldu yani.

o o o

Hoca Konyaya gidip bir helvacı dükkânına girer, doğruca helva tengerinin önüne gidip yemeye başlar. Helvacı: — Be adam, der,

İGNACZ KUNOŞ VE NASREDDİN HOCA

Yazan: Georges HAZAI

Önce Türk halk edebiyatı ve Nasreddin Hoca araştırmalarının büyük bir siması olan ünlü Macar Türkoloğu İgnacz Kunoş'un hatırasını anmak isterim. Onun hâtralarını anmanın, Macar ve Türk ilim adamları arasındaki bağların daha da kuvvetlenmesine faydalı olduğuna inanıyorum.

İgnacz Kunoş bir asır önce 1860 ta doğdu. Öğrenimini Budapeşte Üniversitesinde tamamladı. Hocası ünlü Macar şarkiyatçısı Armin Vambéry'nin teşviki üzerine Kunoş, Türk halklarının kültürü ve edebiyatı ile uğraşmağa başladı. Üniversite yıllarında geceyi gündüze katarak Türk dilini ve edebiyatını inceledi. Kabiliyeti ve çalışkanlığı daha o zaman Macar ilim adamlarının dikkatini çekmişti. Üniversiteyi bitirdikten sonra onların yardımı ile Macar İlimler Akademisinin bursunu kazanıp Türkiye'ye gönderildi.

Seleflerinden farklı olarak onu ilgilendiren kütüphane ve arşivlerin koleksiyonları, Osmanlı Edebiyatının eserleri değildi. Elinde kesin bir program vardı. İgnacz Kunoş Türk

parasız pulsuz, teklifsiz ne diye lengeri süpürürsünüz?

Hoca hiç aldırmaz. Yemeye bakar. Helvacı çaresiz kalır, Hocayı rastgele yumruk sille dövmeye koyulur. Hoca başını çekerek, gözünü kırparak hem yemeye devam eder, hem de der ki:

— Ne iyi adam bu Konyalılar, insana döve döve helva yediyorlar.

o o o

Hoca, eşeğini pazara götürüp tellâla vermiş. Bir müşteri çıkmış, eşeğin dişine bakmak istemiş, eşek adamcağızı ısırılmış. Bir başkası müşteri olmuş, kurduğunu kaldırmak istemiş, bir çiftede adamı yere sermiş eşek.

Tellâl bakmış ki kimseyi yanına yaklaş-tırmıyor, Hoca, demiş, bu eşek sakar, kimse almaz bunu, al götür.

Hoca: — Zaten ben de, demiş, satmaya getirmediğim onu, herkes görsün de benim meler çektiğimi anlatsın diye getirdim.

o o o

Hoca bir gün vaaz etmek için kürsüye

halk dilini incelemek, Türk folklor zenginliklerini toplamak, Türk ağızlarını tanımak istiyordu. Beş yıllık gayretli çalışmaları sırasında Anadolu'da bir çok inceleme gezisinde bulundu. Bir sıra Anadolu köylerini dolaştı ve gerçekten de Türk halk edebiyatının ve dilinin derinliklerine inmeği başardı. O zamanlar Türk halk dili ve edebiyatı üzerindeki incelemelerde henüz ilk adımlar atılmaktaydı. Bu konudaki materyeller, o zamanlar henüz tamamen Osmanlı edebiyatı havası içinde yaşayan Avrupa ilmi için hiç tanınmıyordu. Bunun içindir ki bir kaç yıl sonra Türk Halk Edebiyatının hazinelerini gösteren Kunoş tarafından hazırlanan eserlerin yayınlanması hayret ve hayranlık uyandırdı.

Kunoş'un ilk eseri 1887 ve 1889 da Macar İlimler Akademisi tarafından yayınlanan "Türk Halk Edebiyatı Külliyyatı" idi. Bu ciltte masallar, mâniler, halk türküleri toplanmıştı. Bunun arkasından kısa zamanda diğer eserleri çıktı. Dünyaca tanınan türkolog W. Radloff'un derlediği "Proben der Volkslitera-

çıkması, Ey cemaat, demiş, benim ne söyleyeceğimi biliyor musunuz? Cemaat, bilmiyoruz, demiş. Hoca: — Madem ki bilmiyorsunuz, ben ne diye söyleyeyim, demiş ve inmiş. Ertesi gün yine kürsüye çıkmış, çünkü gibi, Ey cemaat demiş, benim ne söyleyeceğimi biliyor musunuz?

Halk daha önce kararlaştırmış, bu sefer biliyoruz, demişler. Hoca: — Madem ki bilmiyorsunuz, demiş, benim söylememe hacet yok, demiş ve yine inmiş. Daha ertesi gün kararlaştırmışlar, kimimiz biliyoruz, kimimiz bilmiyoruz demişler. O halde, demiş, Hoca, bilenler bilmiyenlere öğretsin, ve inmiş.

o o o

Hocamızın fıkraları böyle kısa zamanda anlatılmakla bitmez. Şimdi Hocamızı selâmlamakla sözü bitirelim. Selâm sana ey yedi yüz yıldır dünyayı güldüren, umudunu kaybetmişlere neşe veren adam. Saygı sana ey Türk mizah zekâsının bayrağı olan filozof. Senin için bayram yapan Akşehirîlere selâm..

tur der türkischen Stämme" adlı seride Kunoş'un Anadolu ve Rumeli Türklerinin Halk Edebiyatını tanıtan eserinin yayınlanmasıyla de bu materyal dünya ilminin ortak bir hazinesi oldu. Kunoş'un ünlü türkolog Fr. Giese'nin serisinde Leipzig'de ve New York'ta yayınlanan ve "Türkische Volksmärchen aus Adakale" ve "Das Türkische Volksschauspiel" başlıklı eserlerinin önemi de az değildi.

Aynı şekilde Nasreddin Hoca'nın bıraktığı mirasın toplanması ve yayınlanması yolundaki çalışmaları da az önem taşımamaktadır. Buna mukabil Nasreddin Hoca fıkralarının Anadolu Halkı ağızında yaşayan varyantlarını dünya ilminin emrine veren ve dünya edebiyatı uzmanlarına sunan da İgnacz Kunoş olmuştur. Kunoş'un Nasreddin Hoca kitabını 1899 da Macar İlimler Akademisi yayınladı. Buna paralel olarak Macar okuyucuları için, Nasreddin Hoca'yı halka tanıtmak amacıyla güden Macarca bir kitabı da çıktı. Kunoş'un hayatı boyunca gerek yurdumuzda, gerekse yabancı ülkelerde daha bir çok Nasreddin Hoca cildi yayınlandı. Bunlar arasında Radloff tarafından çıkarılan ve biraz önce adı geçen ciltte Nasreddin Hoca'nın fıkraları önemli bir yer almıştır. 1905 te Alman dilinde yayınlanan cilt de aynı şekilde önem taşımaktadır. Bütün bunların neticesindedir ki İgnacz Kunoş Türk halk edebiyatının şâheserlerinin, bu arada Nasreddin Hoca fıkralarının dünya edebiyatı akımına girmesinde ve bu akımın uzvü bir kısmı halini almasında payı olanlardan biridir.

Kunoş'un Türk Edebiyatını tanıtmak yolunda gösterdiği zengin çalışmalarını, burada bütünü ile nakledebilmemiz imkânsızdır. Hatta bir çok büyük eserlerini, bu arada Türk halk dili ile ilgili araştırmalarını, meselâ olağanüstü değerli Adakale'deki derlemelerini de tanıtmamıza meydana çıkarmak ve değerlendirmek uzun çalışmaları icap ettirecektir. Bu Macar ve Türk bilginlerinin, müşterek gayretle üzerlerine almaları gereken bir ödevdir.

Bununla beraber hayatından bir kaç sahneyi hatırlatmağa çalışayım. Kunoş'un çalışmaları büyük takdirle karşılanmıştır. Macar İlimler Akademisi onu genç çağında üyeleri

arasına almıştır. Bir çok yabancı bilim kurumları da çalışmalarını dikkatle takip etmiştir. Türk ilim ve edebiyat çevreleri de Kunoş'un Türk Halk Dili üzerindeki araştırmalarına büyük değer vermiştir. Çünkü ortaya çıkarılan dil materyallerinde Türk Dilini yenileme hareketinin önemli bir kaynağını görmüşlerdir. Meselâ, Necip Asım doğrudan doğruya Kunoş'un verdiği örneğe dayanarak Türk Halk Dili araştırmalarının genişletilmesini ve toplanan materyalin Türk dilini yenileme hareketinde bir an önce kullanılmasını istemiştir. Kunoş daha sonraları Budapeşte'deki Doğu Akademisinin müdürü olmuş ve Türk Dil ve Edebiyatı öğretimini kendisi yönetmiştir. Bir çok gramer ve dil kitabını yayınlamış, pek çok türkolog Kunoş'tan ve onun kitaplarından öğrenmiş, böylece Kunoş yeni türkolog neslinin yetiştirilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Kunoş, daha sonraları gençliğinde yürüttüğü çalışmalarını yaptığı Türkiye'yi tekrar ziyaret edebilmek sevincine ve şerefine ulaştı. 1925 te Türk Hükümetinin davetlisi olarak İstanbul Üniversitesinde Türk Halk Edebiyatı meseleleri üzerinde konferans vermiştir. 1925 te, tabii Türkçe yayınlanan küçük eseri ise âdeta bütün hayatı boyunca verdiği eserlerin bir özeti idi.

İgnacz Kunoş 1945 yılı ocak ayında Budapeşte işgali günlerinde hayata gözlerini yumdu. Türkoloji ile uğraşan, Türk Edebiyatının dostu olan herkes, bu büyük bilginin hâtralarını saygı ile anmaktadır.

İgnacz Kunoş, Türk Edebiyatının meydana çıkarılmasında gerçekten de bir öncü olarak yürümüştür. Bu çalışmaları sayesinde Türk Halk Edebiyatı daha seksen yıl önce dünya ilmi ve edebiyatına giren yolları bulabilmiştir. Nasreddin Hoca ve fıkraları, ilim ve edebiyat alanındaki araştırmalarında merkezi bir yer almıştır. Kunoş'un Nasreddin Hoca folklor hazinelerini en büyük ilgi ile taniyanlardan biri olduğunu söylersek mübalâğa etmiş olmayız. Bunun içindir ki şimdi hatırasını anıyoruz ve onun açtığı yolda ilerliyerek Türk ve Macar bilginleri arasındaki bağların daha da kuvvetlenmesi imkânlarının ortaya çıkacağına güveniyoruz.

EVİN PİRİ

Yazan: Malik AKSEL

Tanın sınırlarından biri, her şeyin bir vasıta ile halk edilmiştir. Vasıtasız birşey olmaz. Tanrı her şeye kadir iken melekleri vasıtasile kâinatı idare etmesi bir sır ve bir hikmete dayanır. Onun için halk arasında birşey arzuladığı zaman "Allah, vasıtasını halk eylesin" denir.. Bu sözden çıkan mânâ her şeyin bir vasıtaya muhtaç olduğudur. Nitekim "Pîr" ler de Allahın melekleri gibi insanların işlerinde vasıta olurlar. Her mesleğin, her sanatın bir piri vardır. O Pîr, o mesleğin başı, o işin ustasıdır. Pîrsiz meslek, sanat olmaz, meğer ki o meslek kötü veya dinen hoş görülmemiş olsun.. Bu Pîrler peygamberlerden başlar, on müjdelenmiş eshaba tarikat erlerine, gaib erenlere varır. Halk arasında kötü kimselere "nursuz, pîrsiz" denmesi bir Pîre bağlanmadan birşey olunamayacağı inanındandır.

*Allah Allah, yürü bir Pire yapış gezme serseri
Can-u dilcu ol, mühib-â handamın kemteri*

Hoşa gitmeyen bazı sanatların Pîrleri meselâ çöpçülerin, sarrafların, hattâ resimcilerin pîrleri yoktur. Bununla beraber edebî eserlerde adı geçen Mânî, ressamların Pîri gös terilirse de, bu ressam Çinli ve puta tapar sayıldığından gerçek bir Pîr olamaz.

Pîr'in çeşit mânaları vardır. Yalnız meslek ve sanatların Pîrleri değil evlerin de Pîrleri bulunur. Bu Pîr zaman zaman ev halkına görünür, çokluk ak sakallı, yeşil cübbeli, eli tesbihlidir. Ya namaz kılar ya zikreder bir haldedir. Bununla beraber Pîrin hoşlandığı, hoşlanmadığı şeyler veya kimseler hattâ hayvanlar olabilir. Hattâ bazan bir kimseye "Pîri pis" denir; bunun Pîrinin (meceza mânada dahi olsa) temizlikten hoşlanmadığı mânasını taşır. Yine Pîr hazetti denir, bu da Pîrin ona iyilik edeceğine işaretler.

Hayvanlar için de böyledir. Bazen eski evlerde ahırda bir atı sabaha kadar koşturur, sabah olunca hayvan ter içindedir. Bundan onun attan hoşlanmadığı mânası çıkarılabilir. Bununla beraber burada Pîrler, cinlerle de karıştırılır. Bütün bunlar eski mahallelerde, ahşab evlerde, konaklarda geçen olaylar. Şimdi

artık bu hikâyeler küçük kasabalarda köylerde işitilir olmuştur. Tekin olmayan evlere de buralarda rastlanır.

Pîr inancı Müslümanlıktan önceki Tanrıların, mabutların zamanımıza ulaşmış şekilleri de olabilir. Eski Türklerde evin sahibi olarak biri kadın, biri erkek olmak üzere iki put bulunurdu, evin Pîri de bu inanışın Müslümanlık içine girmiş bir özelliği olabilir.. Nişekim evin sahibi Uzunoglan da böyledir. Bu sebepten erenler, evliyalılar, görülmeyen varlıklar için tütsüler, şeker şerbetleri yapılır, ocağa yağ, şeker, kahve, rakı daha doğrusu yenen içilen şeylerden biraz da oraya atılır, Pîrin gücünmemesine önem verilir.

Bundan aşağı yukarı otuz beş sene önce İstanbul Beyazıt Nümune mektebinde Bıçakçı Mustafa diye anılan bir öğretmenin bulunuyordu. Bu öğretmenin çok zeki olduğu gibi öğrenciler de onu severler, ona saygı gösterirlerdi. Bu öğretmenin çok üzüntülü bir gününde arkadaşlarına şu olayı anlattı: Biz vaktiyle Beşiktaşta eski, ahşap bir evde oturuyorduk, fakirdik, babamın eve getirdiği para bizi kıt kanaat geçindiriyordu. Eski evlerde mutfak çok defa evin en alt katında izbe bir yerde bulunurdu. Birgün annem akşam üzeri küçük bir lâmba aydınlığında burada köfte kızartırken tavaya doğru kuru bir elin uzandığını gördü. Büyük bir korku ve ürperti ile hazır köftelerden birini bu uzanan elin içerisine koydu, işine devam etti. Etti ama o günden sonra da anneme bir şeyler oldu. Kimseye birşeyler söylemiyor, okuyup üflüyor, şeker şerbetleri hazırlıyor, mutfağın kenar köşelerine döküyordu. Asıl bütün bunların hayret uyandıran tarafı annemin her sabah köfte kızarttığı ocak yanında sarı, çil bir altın bulmasıdır. Annem bu paralarla evin eksiklerini tamamlıyor, bizi açlıktan, fakirlikten kurtarıyordu. Fakat babam öyle değildi. Annem ne kadar saf, temiz kalbli ise o da o kadar sert, hoyrat, alıngan, kavgacı idi. Olur olmaz şeylere kızar, annemi tartaklar hattâ döverdi.

Bir gün eve âdeti olduğu üzere sarhoş geldi. Annemle kavgaya tutuştu bir ara saçlarından yakaladı, bir bohaç gibi yere vurdu.

ESKİ İSTANBUL'DA KURŞUN DÖKMEK

Yazan: Münevver ALP

İstanbul halkı arasında o zamanlar loğusalıklarda, hastalıklarda, kurşun döktürmek pek önemli idi. Hem şifa verici, hem hafiflik sayılırdı.

Herkes kurşun dökmezdi. Kurşun dökmek kolaydı amma, dökülen kurşun külgesindeki mânâları çıkartmak, anlamak herkesin kârı değildi.

Onun mânasını ancak anadan babadan el almış ocak tâbir edilen kurşuncular anlardı. Tıpkı bir falcının bakla falına, avuç falına, kahve fincanındaki telve falına, hocaların remil falına baktıkları gibi kurşun külgesine bakar, âdeta okurdu.

Bu bakımdan hastalara daima ocaktan olan kurşuncular çağırılırdı. Kurşun dökülecek hastalar yalnız loğusalılar, çocuklar değildi. Her yaştaki hastalara, hattâ ihtiyarlara bile hafifliktir diye kurşun döktürülürdü.

Loğusalara, yeni doğmuş çocuklara, hasta olmadıkları halde, loğusa ziyaretine gelip gidecek misafirlerin, değmesi ihtimali olan nazarlarından korunmaları için kurşun döktürülürdü.

Kurşuncu hanım hastaya kurşun dökerken bol bol esnerse hastalığın sebebinin mut-

Ben kenarda titreye titreye bunları seyrediyor, ağlıyordum. Annem dayak yedikçe çıkıyordu, "Efendi, beni bırak, bu bir sırdır, söylemez, gûnahtır; sonra çarpılırız, bırak beni Allah rızası için" dedikçe o dövüyor, dövüldükçe Annem: "Efendi bana inan ben namuslu kadımm; bu paralar helâl paradır, 'Sen bana inan' diyor ama dinletemiyordu. Nihayet fazla dayanamadı: "İyi saatte olsunları" nasıl gördüğünü, ona nasıl köfte verdiğini ve sonra da nasıl ocak başında her sabah bir altın bulduğunu, hepsini anlattı. O anlattıkça babama bir şeyler oldu. Hiddeti geçti, durakladı.. Adeta yaptığımı pişman olur bir hal almıştı. Babam sarhoştur, aksi bir adamdı amma böyle şeylere inanırdı. Ağzından bir tek kelime çıkmadı. O günden sonra mutfaktaki altınlar görünmez oldu..

Bu hikâye burada bitince Mustafa gözlerini yaşlarını sildi, derin derin hayallere daldı.

laka nazar değmesi olduğu anlaşılır, bu yüzden kurşuncu hanıma fazla ücret verilirdi. Kurşun dökme işi şöyle yapıldı:

Bir avuç kurşun, bir bakır çorba keçgesi içine konur, mangala ateşin içerisine oturtulur, kurşun ateşte sıvı haline gelince küçük bir tepsinin içine bir dilim ekmek, bir tutum tuz, bir küçük cep aynası, bir sulu kâse konur, hasta veya loğusa yatağında sırt üstü yatırılırdı. Üzeri bir örtü veya yorgan ile baştan ayağa kadar örtülür, kurşuncu sol elinde tuttuğu tepsiyi hastanın örtülü başı hizasından yarım metre kadar yüksekte tutarak sağ elindeki kızgın kurşun keçgesini kâsenin içindeki suya dökerdi. Suyu boşalan bu kızgın kurşun bir patlama sesi çıkarırdı. Tepsi yere konur, kurşuncu elini kâseye sokarak külge haline gelmiş olan kurşunu sudan çıkarır, kurşunun suda almış olduğu acıip şekilleri dikkatle seyrederek, külgeyi tekrar keçgeyle ateşe kordu. İkinci dökülüş karnı hizasına, üçüncü ve son, ayakları hizasına dökülürdü.

Birinci ve ikinci dökülüşlerde kurşun külgesini uzun uzun dikkatten geçiren kurşuncu hanım başını sallamakla yetinir. Üçüncü dökülüşten sonra, kurşun tepsisi hastanın örtüsünün altından çıkarılır, ev halkı merakla tepsinin başına toplanır, kurşuncu hanım da külgede gördüklerini, okuduklarını anlatmağa başlardı:

Hastahklarını; çocuklarda nazar değmeden, umacı veya herhangi bir korkudan, orta yaşlı ihtiyarlarda destursuz su dökmekten, besmelesiz hareketle "İyi saatte olsunları" hışmına uğramaktan, çirkef atlamaktan, gençlerin ise kara sevda yüzünden oldukları derhal anlaşılırdı.

Tedavi çareleri de öğretilirdi. Bu çarelerin başında tütsülenmek, okunmak, iyi saatte olsunlara şerbet vermek gelirdi.

Tepsiye konan ekmeç dilimleri köpeklere verilirdi. Tuz, hastanın çorbasına, ayna, açık havaya konur, kâsedeki kurşunlu su ile hastanın yüzü, bilekleri ıslatılırdı.

Bu kurşun dökmek bir kere ile olmaz, sıra ile üç gün dökülürdü. Kurşuncunun hakkı üçüncü gün ödenirdi.

BEŞİKDÜZÜ VE YÖRESİNDEN BİLMECELER

II

Derleyen: M. Mustafa ÇALDAĞ

L

LAMBA 1. Kuya, kuyunun içinde suyu — Suyun ağzında yılan — Yılanın ağzında mercan — Mercanın ağzında fincan. 2. Suda balık — Kuyruğu yanık. 3. Altı göl — Üstü gül.

LEYLEK 1. Dağdan gelir — Taştan gelir — Sarı çizmeli eniştem gelir. 2. Lâka lâka lâm elif — Taka dedim mim elif — İki çubuk bir makas — Kendisidir hokkabaz.

LİMON 1. Küçücük müçücük — İçi dolu turşucuk. 2. Bir ufacak fıçık — İçi dolu turşucuk.

LİF: O nedir ki ne mavî, ne al, ne sarı — Bir güzel ağaçta bitmiş saçları.

M

MAKAS: Dolapta ölü yatar — Ölünün körü yatar — Götünü parmakladım — Ağzı yuf yuf eder.

MANGAL: Legene un koydum — Ortasına kan koydum.

MANTAR 1. Karşıdan gelir derviş — Hele gözüme iliş — Sebzelemin içinde — O bir yapraksız yemiş. 2. Dalı dalmı eğiş — Dalı boynunu eğiş — Nedir dünyada — Yapraksız yemiş. 3. Haciosman kırkında — Torbaları sırtında. 4. Bu derede öten nedir — Yoğrulup biten nedir — Fatma sana sorarım — Tohum sız biten nedir. 5. Kökü var saçığı yok — Dalı var budağı yok.

MAKİNE (Dikiş Makinesi): İğne iğne iğnesi — İğne kadın düğmesi — Bilen bileşi — Bilmeyen kırk yayla veresi.

MAŞA: Bir ocak başında iki ayak.

MÂNASI: Bal tatlı — Balta saphı — Orak eğri — Sapı doğru.

MEZAR: Yol üstünde kitli sandık.

MEKTUP: 1. Ne ağzı var, ne dili — Konuşur insan gibi. 2. Bursa'da aş pişti — Kokusu buraya düştü.

İNEK MEMESİ: Dört kardeş, dördü de bir kuyuya taş atar.

MES: Altı manda, yüz keçi.

MERDİVEN 1. Az yatar, uz yatar — Çocukları düz yatar. 2. Yokuştur ayak ayak — Çık yürü de bak — Gençlere kolay gelir — Ninem istemez çıkmak.

MİNARE 1. Bir evim var, sivri ucu — Dışı taştır, boştur içi, 2. İçi taş, dışı taş — Ha dolaş, ha dolaş.

MİSİR 1. Şu karşıda uşacak — Belinde tabancacık, 2. Topraktan çıkan sofı — Belinde var piştovu, 3. Hanım içerde — Saçı dışarda.

MUM: Giyince altın külahı başı — Durmaz akar gözünün yaşı.

N

NAR 1. Çarşıdan aldım bir tane — Eve geldim oldu bin tane, 2. Bayan uyandı — Cama dayandı — Cam kırıldı — Kana boyandı, 3. Dışı deri — İçi darı, 4. Mini mini fincan — İçi dolu mercan, 5. Bir sandığım var asılı — İçi mercan basılı, 6. Sarıdır kabı — Çoktur hapı.

NARGİLE: Altı deniz, üstü saman — Aman efendim, aman.

NALIN: İki eşeğe bir adam biner.

NAMAZ - ORUÇ: Yere vurdum yumruğu — Haktealanın buyruğu — Beş batman gövdesi — Otuz batman kuyruğu.

NAMAZ: Hak yaratmış beş yemiş — Beşi de birbirin görmemiş — İkişi günde olmuş — Üçü gün yüzü görmemiş.

NEZLE: İzi çıkmaz mendilden — Şifayı kapar yerden.

NOHUT: Alçacak tepe — Çinkılı küpe.

O

OKUMAK: El ile ekilir — Ağız ile biçilir.

ORUÇ: Evin ardına saç koydum — Gelen geçeni aç koydum.

Ö

ÖLÜ (Cenaze) 1. Heriye heriye — Askerleri geriye — Askerlerin içinde — Bir kuş var arka üstü yürüye, 2. Abdest alır, namaz kılmaz — Cemaatten geri kalmaz.

ÖREKE: Kök başında karga yolarım.

ÖRÜMCEK: Bir kuşum var hevayı — Yüksek yapar yuvayı — Diğer kuşlar yapamaz — Kuyumcular dökemez.

P

PARA: Zengininde elinde — Fakirin dilinde.

PATATES: Yer altında civcivli tavuk.

PAZI: Yeraltında çil horoz.

PİRE: Bir kuşum var kahve rengi — Kahverde eder cengi.

ARAŞTIRMALARI

PIRİNÇ: Hırtlar — Mırtlar — Yusuf'u yedi kurtlar — Tırnağından su çeker — Tepesinden yumurtlar.

PIRASA: Yeraltında sakalı dede.

POST: Altı harman — Üstü orman.

R

RADYO: Bir ağacı oymuşlar — İçine dünyayı koymuşlar.

RAMAZAN 1. Bir tabak yemişim var — Yarısı yenir, yarısı yenmez, 2. Gökten bir elma düştü — Oniki parçaya ayrıldı — Onbirini yediler — Birine sabır dediler.

RÜ'YA: İnsan görür — Allah görmez.

RÜZGÂR 1. Dereden gölgesiz geçer, 2. Kapıyı açar — Kapamadan kaçır, 3. Ninemin etekleri — Süpürür hendekleri.

S

SABUN 1. Dört kögedir, beş değil — Sudan başı hoş değil, 2. Suda yüzer ak tavuk.

SAKAL: Ben giderim, o gider — Önümde tim tim eder.

SAAT: Benim bir şeyim var — Vurur vurur yonka dökmez.

SANDIK: Diz çöktüm önüne — Uydurdum deliğine.

SALYANGOZ 1. Semeri var, eşek değil — Boynuzu var öküz değil, 2. Yolda gider, yolcu değil — Ağaca çıkar insan değil — Yazı yazar, kâtip değil — Semeri var eşek değil, 3. Gece gezer feneri yok — Yazı yazar kalem yok.

SACAYAĞI 1. Alçacak katır — Yüklebilir bakır, 2. Şu karşıda it oturur — Ayağını küle batırır.

SACAYAĞI - SAÇ - UN - KOL: At durdu — Arap bindi — Kum koydu — Kuyruk saldı.

SAKIZ: Çiğnersen kara döner — Üflersen zara döner.

SARMAŞIK: Sarıgımı sara sara — Çıktım tâ Karahisar'a.

SAZ: Bir ağacı oymuşlar — İçine tin tin koymuşlar — Yanılmış yalan söylemiş — Kulacığını burmuşlar.

SES 1. Uzun ok — Gölgesi yok. 2. Gölgesiz derç geçer, 3. Ben dururum, o gider.

SEPET: Parmak parmak yapısı — Göğe doğru kapısı.

SELÂM: Kapıdan içeri hay ettim — Bir elmayı kırk kişiye pay ettim.

SİS: Karşıdan baktım, pek çok — Yaına vardım, hiç yok.

SİGARA: Kâğıda sardım samanı — Ağzımdan çıktı dumanı.

SİVRİSİNEK: Sivri başlı bir dede — Şeytana uyar gece — Evlerde çalar çengi — İnsanı eder bengi — Yoktur dedemin dengi.

SOBA 1. Kışın yatar — Yazın kalkar, 2. Sil dim süpürdüm odacık — İçine koydum Mehmet Ağacık. 3. Dedem odada oturur — Elini duvara götürür, 4. Karakoyun derisi — Vır vır eder gerisi.

SOĞAN 1. Püsküllü perçem — Yemesi elzem, 2. Kısacık Hasan, kırk kaput giyer, 3. Yer altında sakallı derviş, 4. Kat kat ola, katmer değil — Top top amma elma değil — Yenir amma meyva değil — Kuyruğu var, fare değil, 5. Gümüş gibidir gömleği — Sevindirir cümleyi.

SÖĞÜT: Hökük mökük — Boynu bükük.

SU 1. Dağdan iner hız ile — Yedibin yıldız ile — Ne top tutar, ne tüfek, 2. Uzun Ali uzanır — Binbir asker kazanır, 3. Gelenin ağzını öper — Gidenin ağzını öper, 4. Üstü Bismilâh — Altı Elhamdülillâh.

SÜPÜRGE 1. Hop orada, hop burada — Bir de baktım kapı arında, 2. Çaldım, çırpıtım — Kapı arkasına attım, 3. Handallı handallı — Dış kapının mandalı.

SÜMÜK: Aldım ele — Vurdum yere — Allah belâsını vere.

SÜTLAÇ: Üzeri çok buruşmuş — Beyler ona girişmiş.

Ş

ŞAPKA: İnsandan yüksek — Kediden alçak.

ŞEMSIYE 1. Bir direk üstünde bir dam, 2. Dağdan gelir bir deve — Sığmadı bizim eve — Çektim kulağından sığdırdım eve, 3. Sim şakadık şakadık şakı benim elimde — Ucu göğe direk oldu, kökü benim elimde.

ŞİŞE: Ağzı var, dili yok — Karnı var, bağırsağı yok.

Çorap ŞİŞİ: Beş kardeş birbirini kovalar.

SİMŞEK 1. Burdan attım kılıcı — Halep'ten çıktı ucu, 2. Burdan attım hız ile — Yedibin yıldız ile.

T

TABANCA: Gövü bütün — Ucu tütün.

TAVA 1. Siyah kediyi kuyruğundan asarlar, 2. Dereye aşağı kunduz gider — Kuyruğu dümdüz gider, 3. Bir kargam var kuzgun — Kuyruğu kendinden uzun.

YÜN TARAĞI: Biz biz idik — Otuziki kız idik — Ezildik — Büzüldük — Bir tahtaya dizildik.
TARAK: Hasancığım gönderdim dağa — Konyunlarımı sildi, süpürdü getirdi bağa. (bana)
TAVUK: İki direk — Bir merak.
TEF: Bir oğlum var İsmail — O da tokata mail — Yüzü kalın deriden — Kulakları demirden.

TERAZİ 1. Bir tepede nur oturur — Biri kal-kar, biri oturur, 2. İki kardeş birbirini tartar.
TEVEK: Kara yılan — Ağaca dolan — Val-lahi yalan — Billâhi yalan.
TELEFON - TELGRAF: Sıra sıra söğütler — Birbirini öğütler — Dili yok kelâm söyler — Bunu bilir ârifler.

TİREN 1. Uzunluğu urgan gibi — Enliliği yorgan gibi — Bağırıp çıkar gelir — Kuzulu kurban gibi, 2. Karşıdan gördüm dev gibi — Yanına vardım ev gibi.

TÖNGEL: Hu hu huli — Götü kukuli.

TURP 1. Yer altında küflü testi, 2. Hikaye hekti — Çamura çöktü — Çektimdi — Kuyruğu koptu.

TÜFEK 1. Uzun biber — Ucu tüter, 2. Derin bir kuyu — Gümbürder suyu — Çeken ölmez, içen ölü, 3. Köşelerde işlenir — Derelerde seslenir.

U

USTURA 1. Mesel mesel mali mesel — Dil oynar damar keser, 2. Saldım sopaya — Do-laştırdım tepeyi.

UYKU 1. Çarşıdan alınmaz — Mendile ko-nulmaz — Tadına doyulmaz, 2. İli di milidi küçük odanın kilidi — Akşam bize gelen ki-midi, 3. Mesel mesel metlenir — Hacılar suya gider — Kapıları kitlenir, 4. Baldan tatlı — Baltadan ağır — Elle tutulmaz — Çarşıda sa-tılmaz — Mendile koyulmaz — Tadına doyul-maz, 5. Akşamdan gelir — Sabahtan gider, 6. İli di milidi — Beynimizin kilidi — Bil baka-lım bu gece bize gelen kimidi.

Ü

ÜZÜM: Bak, bir sürü çocuk — Var peşlerin-de kuyruk.

V-Y

YAĞMUR 1. Uzun uzun dervişler — Uzak yerden gelmişler, 2. Ufacık taşlar — Dünyayı taşlar, 3. Küçük küçük toplar — Yerlerde

hoplar — Topraklara kan döker — Gelen gi-den onu öper, 4. Gökten iplendi — Yerde bit-lendi.

YALAN: Yağmur yağar, kar dizde — Kavun karpuz var bizde.

YARASA: Çıktım merdivenin yarısına — Baktım ayın samsına — Bu dünyada bir kuş var — Meme verir yavrusuna.

YAYIK 1. Elim elim ekürkün — Tuttu beni esürkün — Çözün beni ipimden — Vereyim size yükümden, 2. Uzun uzun yapısı — Orta yerden kapısı, 3. Dağda olur, bağda biter — Buraya gelir, dum dum öter, 4. Ağzından ko-yarım — Ağzından alırım, 5. O yanı duvar, bu yanı duvar — İçinde kıratlı koşar.

YAZI 1. Elle ekilir — Dille biçilir, 2. Tarlası beyaz — Tohumu siyah.

YEL DEĞİRMENİ: Çapraz kollu hokkabaz — Yel esmedi oynamaz.

YILDIZ 1. Ay varken açarlar — Gün varken kaçarlar, 2. Akşam baktım çok idi — Sabah baktım yok idi.

YILDIRIM: Gökten itilir — Yere dikilir.

YOL 1. Bir urganım var: Toplarım, toplarım tükenmez, 2. Uzun oluk — Sırtı yoluk, 3. Bir yumağım var: Sararım, sararım tükenmez, 4. Bir yumağım var: Sara sara — Çıktım Asar'a.. 5. Başı kapı yanında — Sonu dünya ucunda, 6. Ebemin kuşağı dünyayı dolaşır.

YUMURTA 1. Aksarayın ortasında sarı sultan oturur, 2. Ardı kaya, üstü kaya — İçi dolu sarı boya, 3. Dört tarafı kayalık — İçi binbir mayalık, 4. O yanı kaya — Bu yanı kaya — İçinde sarı maya, 5. Bir mücevher hokka bul-dum: Yarısı altın, yarısı gümüş — Hastaya versem kanlanır — Arzu etsem canlanır, 6. Bir duvarı yıkılsa bin usta yapamaz, 7. Ha-vaya attım beyaz — Yere düştü sarı, 8. Do-kunmayın kırılır — Sıcak bulsa dirilir, 9. Koy-dum ölü — Çıktı diri, 10. Pişirse aş olur — Pişmezse kuş olur, 11. Turpu soymuşlar — Or-tasını oymuşlar — İçine fındık koymuşlar.

Z

ZEYTİN 1. Dışı katık — İçi kütük, 2. Kırk oğlan bir ağaca binmiş: Başaşağı düşüyorum. diye bağırırılar.

ZİNCİR 1. Ekleme bükleme — Kulakları dik-leme, 2. Bir özü var — Kırk gözü var.

GÖL PAZARI'NDA İNANIŞ VE RİVAYETLER

Yazan: Muzaffer BATUR

1 — PARALAR: Kapalı kayanın ileri-sinde İnevi ve daha ilerdeki Karakozlar denen bir yerde bir kaya parçası var. Burada pencere biçiminde bir yer bulunmaktadır. Ri-vayete göre buradaki çıkıntıya adamın biri bir tekme atmış, paralar dökülmüş, adam pa-raları almış, çıkıntıdan içeri girmiş, gitmiş ve kaybolmuş..

2 — SİHİRLİ ELBİSE: Ayacaklar kö-yünde uzun bir höyük varmış. Vaktiyle köy-lülere höyüğü kazıyorlar, ertesi gün tekrar kapanyormuş. Bir kız çorap örerken elini hö-yüğe sokmuş, içerdeki yaturlar (ölüler) kız içeriye çekmişler. Birçok yerli gezdirmişler, elbise giydirmişler. Tekrar çıkmış, gelirken birine rastlamış. O da:

— Bu elbiseleri nereden buldun, demiş?

Kız da başından geçenleri anlatmış, fa-kat o anda anlatır anlatmaz üzerindeki elbi-seleri kaybolmuş, eski elbiselerle kala kalmış..

3 — İNCE TAŞ: Akdaş köyüne giderken Akbaba kayası var. Orada uzun ince minare gibi bir taş varmış. O kayanın tepesine kim çıkarsa, boynuna bir dizi altın takılmış. Bu kaya kırılın kazının çevre üzerine nakış işle-diği yermiş. Hattâ bir tanesi çıkarken düş-müş ve ölmüş..

4 — RÜYADA DEDE GÖRMEK: Bir Gölpazarı'lı kadın anlatıyor: "Küçükken bir gün yarı uyku veya uyanıklık arasında iken karşımda sakallı bir dede göründü. Korktum, korkma kızım, yarın sabah çitlembeğin altına git, para bulursun, dedi. Ben çocuk olduğum için ehemmiyet vermedim. Kadınlara, hadi ye-meğe bak da gel, dediler. Bu sırada bir yağ-mur yağıyor gağış, gağış.. Orada bir sarı lira tertemiz duruyordu. Aldım, bütün karıla-ra gösterdim. Sokakta bulduğumu söyledim, Çitlembeğin dibinde buldum, dedim, inanma-dılar. Gece rüyamda Dede söyledi, deyin-ce inandılar. Ertesi gün gene git, dediler. Ertesi gün sedef düğme, bir gök buncuk buldum, al-madım. Eğer kimseye söylemeyip her gün aynı çitlembeğin altına gitse imişim her gün bir altın bulacaktım." İnanç böyledir.

GÖLPAZARI'NDA TEMSİLLER —

EĞLENCELER:

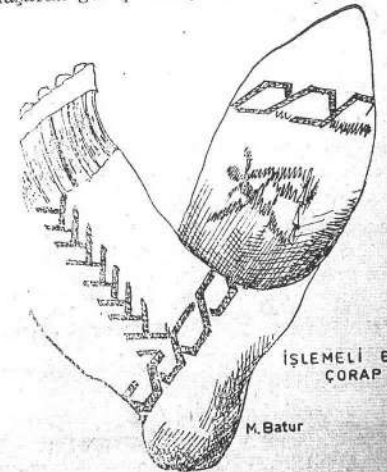
Bir akşam sokakta oturuyorduk, hadi

aşağı mahallelilere bir oyun yapalım dedik. Ortada fol yok, yumurta yok, boş tepsilerin üzerine atlas bohçalar örttük Nişan koyalım diye. Aşağı mahalleliler orada oturuyorlardı. Çocuklar daha evvel aşağı mahallelilere müj-delemişler. Bunlar da "Şarkı ile karşılayalım" demişler. Biz gelirken şarkı ile karşılandık. Evin birine götürdüler, başladılar gülüşmeğe, geç zamana kadar gülüş, temas, vur patlasın çal oynasın, eğlendik.

Ağlama gelin ağlama,
Sende mi oldun gelin?

Sen olaydın benim,
Sevdağ gelin, sevdağ gelin.

Diye şarkı söyledik. Aradan bir hafta on gün sonra mukabil olarak aşağı mahalleliler gelinlikler giyelim, gidelim, demişler. Onlar-dan bir tanesi vaziyeti fısıldamış (haber ver-miş). Yukarı mahalleliler vaziyeti bildiğimiz için tedbir aldık, tellerle, bindallılarla giyinip süslendik. Güya onlar haberimiz yok, zanniyle bir nevi oyun yapacaklardı. Tabii bu falso ile bitince o gece geç vakte kadar eğlendik. Tef-ler çalındı, oynandı. Arap oyunu yaptık, bi-risine beyaz gömlek giydirdik. Yüzünü gözünü tava karası ile boyadık. Eline uzun bir sırık verdik. Sırık ucuna bir gazlı bez atıştirdik. At gibi apış arasına alarak halk arasında do-laşarak gülüş teması eğlendik.



İŞLEMELİ BEYAZ ÇORAP

Gölpazarı örgüsü bir çorap

SARAJEVO'YA DÖNÜŞ VE AYRILIŞ

Yazan: İhsan HİNÇER

Akşam karanlığı bastıktan sonra Saraybosna'ya indik. Zemaļki Muzej'in önünde konaklıyan otobüsümüze karşılamıya Prof. Dr. Hamit Hacıbeğić ile Abdullah Çikalıç te gelmişti. Doğruca İstasyon'a giderek biletimi aldık. Oradan Abdullah Şikalıç'ın evine, akşam yemeğini yemek üzere ayrıldık.

Saraybosna'nın hemen bütün tatlıcı dükkanlarında ve büfelerinde baklava, tulumba tatlısı, kadayıf, börek satılıyordu. Bunların adları üzerindeki etiketlerde Türkçe olarak yazılmıştı.

Abdullah Şikalıç'ın oturduğu ev de Türkler zamanından kalma, Türk mimarî tarzında yapılmış. Odaları ve sofaları gayet geniş, rahat. Bahçesi de hayat biçiminde. Dış kapısı bile iki kanatlı ve halkalı. Arkasında da kol demiri var. Yeni Saraybosna'da modern mahalleler ve binalar şehri süslüyor. Bunların



Mostar'da eski bir Türk Şadırvanı

yanbaşında da bu Türk mimarîsi tarzındaki binalar dikkati çekecek kadar rahat ve sevimli.

Abdullah Şikalıç'ın kitaplığı da Hamit Hacıbeğić'inki kadar zengin. Türkoloji ve Türk Dili hakkında hemen dünyanın her tarafında yayınlanan eserler burada mevcut. Kendisi fırsat bulursa, öümüzdeki (iki yıl sonra toplanacak olan) Türk Dil Kurultayına geirmek istiyor. O zamana kadar da, bundan evvelki yazılarımda bahsettiğim Yugoslav Diline giren Türkçe kelimeler hakkında basılmış olan 6500 sözlü kitabını genişletip 10.000 sözü içine alan bir şekle ve hacme çıkardıktan sonra ikinci baskısını yaptıracak.

Bu iki değerli bilgin gibi Şarkiyat Enstitüsünde çalışan Prof. Dr. Hâzım Şabanoviç ile Saraybosna Şehir Müzesi uzmanlarından şarkiyatçı Derviş Korkut ile de görüşmek istedim. Fakat İslâm ve Türk eserleri üzerinde incelemelerde bulunmak üzere geziye çıktıklarını öğrendim. Bu dört bilgin'in hemen hepsi (Abdullah Şikalıç hariç) yüksek tahsillerini Türkiye'de yapmışlar.

Yemekten sonra trenin Belgrad'a hareketine yarım saat kala bir otomobile istasyona hareket ettik. Bu değerli bilim adamlarına, bana gösterdikleri yakınlık ve faydalı yardımlarından dolayı teşekkür ettim. Tren, tatlı bir sonbahar gecesinde Belgrad'a doğru hareket etti.

Ertesi sabah Belgrad'a vardığımızda, Arap, Türk ve Arnavut bilimieri üzerinde çalışmalarında bulunan ve Belgrad Üniversitesi Doçentlerinden Dr. Hasan Kalası beni karşıladı. Hamit ve Abdullah beyler kendisine telgrafla hareket ettiğimi bildirmişler. O gün akşama kadar Belgrad'ın görülmeye değer müzelerini ve yerlerini doluştık.

Bu arada Türk elçiliğinden kimsenin yüzünü görmemişim. Bilhassa Türk ve İslâm eserlerinin zenginliği yönünden bizim için çok büyük önem taşıyan Zemaļki Muzej'in 75. kuruluş yıldoümüne bir derece ilgisizlik beni fazlasıyla üzmüştü. Yurdumuzdan benden baş-

ARAŞTIRMALARI

ka kimse bu törene katılmadığı gibi, elçiliğimiz de meşgul olmamıştı. Halbuki bu gezi, benim için bir keşif değerinde idi. Türkiyemizde kimse Yugoslavya'daki bu tarihi dede yadigarlarımızın bu kadar titizlikle muhafaza, tamir ve ihya olunduğunu bilmiyordu. Bosna - Hersek bu cepheden büyük bir değer taşıyordu. Gazeteler, televizyonlar bütün dünyanın dört köşesinden gelmiş çeşitli ilim adamları yanında bir Türk temsilcisinin de bu törene katıldığını yazdıkları halde yine elçiliğimizden bir ses çıkmamıştı. İşte, onlar beni aramadıklarına göre ben onları arayayım, dedim. Hasan Kalası'ya beni elçiliğimize götürmesini rica ettim.

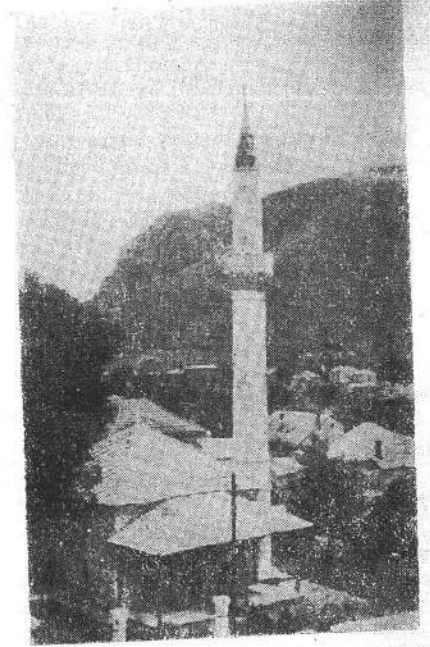
Önce Münih'te mümkün olamayacağını öğrendiğim için dönüş vizelerimi yaptırđım.

O gün öğleden sonra elçiliğimize gittim. Beni genç ve aydın bir hariciyeci karşıladı. Kendisine daha adımlı söylerken,

— Evet, dedi, sizi tanyorum. Babam Sadrettin Karatay'a her ay Türk Folklor Araştırmaları dergisi muntazaman gelirdi. Babam derginizi çok sever. Ben de öyle. Değerli derginizi buraya gelinceye kadar muntazaman takip ettim. Buraya gelmekle, Türkiyenin de temsilini sağlamış bulunuyorsunuz.

Bu genç hariciyeci elçilik ikinci kâtibi idi ve adı Ülkü Karatay'dı. Çocukluk arkadaşım ve hâlen İsveç elçimiz olan Baha Vefa Karatay'la da kardeş çocuklarıydı. Karatay'lar yıllarca Türk edebiyatına hizmet etmişlerdir. Namdar Rahmi Karatay, Sadrettin Karatay bu aradadır. Baha Vefa Karatay'ın romanları da bir zamanlar gençliğin elinden düşmezdi.

Ülkü Karatay, beni, elçilik müsteşarı Sahin Uzgören'le tanıştırdı. Elçi izini imiş. Sahin bey çok ilgilendi. Türkiyeyi temsil ettiğim için bana teşekkürlerini bildirdi. Yurdumuzdan daha çok ilgi duyulmuş olsa idi daha çok sevinmiş bulunacaklarını söyledi. Ben de bu ihmalde kendi rolleri de olacağını söyledim. Merkezi telmih ederek (Dışişleri Bakanlığını) kendileri ne kadar çırpınsalar, ilgi uyandırmaya muvaffak olamadıklarını ihsas etti. Doç. Adile Ayda'nın da elçilikte görevli olduğunu öğrenmişim. Kendisini görmek istedim. İzinli olduğunu ifade ettiler. Bu nezaket ziyaretim de böylece sona erdikten sonra, ertesi gün Al-



Mostar'daki bir cami

manyaya geçmek üzere Belgrad'dan ayrıldım. Geçtiğim Avusturya şehirleri, kaldığı Almanya'nın en büyük yerleri hareket halinde insanlarla dolu. Her şey muntazam.

o o o

Onbeş gün sonra Yurd'a döndüm. Avrupa'da hattâ Yugoslavya'da en fazla dikkatimi bilgiye verilen kıymet, şehirlerin temizliği, kamun ve nizamla riayet çekti. Bir te otomobilin sollayıp önündekini, dur ışığı yarıırken bir kişinin veya vasıtanın karşıya geçtiğini görmedim. Sakatlarla yardım, otobüs v tramvaylara önden bindirilip, derhal yer verilmesi, bunun için de herkesin yarışa çıkması, bu satırları yazarken bile gözlerimin önünden gitmiyor.

Yedi sayı devam eden bu yazı serisi ilgililere, haber ve bilgi olarak birşeyler gelebilmiş ve sunabilmişsem kendimi bahtiyar sayacağım.

S O N

ÇOCUK OYUNLARI VE ÇOCUKLA İLGİLİ SÖZLER

III

Yazan: Salim Sami İŞÇİLER

50 — Çekme mi, Sürme mi? Bir çocuk diğerinin gözlerini arkadaşı görmeden eliyle kapar. Ona “çekme mi, sürme mi?” diye sorar. Sürme derse kuvvetle elini bastırarak yana doğru kaydırır. Çekme derse elini kaldırmaz, yine çekerek fakat daha hafif elini kenara doğru kaydırır. “Bir Allah” denirse göz acıtılmayıp el hemen kaldırılır.

51 — Çember çevirme: Bunu erkekler oynar. Biri yuvarlak çember denen tel ile, diğeri onu itecek şekilde ucu biraz kıvrık ve biraz sert düz telden ibarettir. Bu telle çember çevrilir. Hızlı çember çevirme yarışları yapılır.

52 — Köstek: Bunu da erkekler oynarlar. Tehlikeli bir oyundur. Bir telin iki ucu bir büyük çiviye sarılır. Çivi yere kakılır. Yalnız toprak üzerinde tel kalır. Bu da ayak girecek şekilde açılır. Çocuklar bir tarafa saklanır. Yoldan geçerken bu teli görmeyen kişinin ayağı içine girer, takılır, adam ya kösteklenir ya hut düşer. Çocuklar da bu adam gittikten sonra katıla katıla gülerek ortaya çıkar, tekrar teli —şayet fırlatılmadıysa— yerine kakarlar.

53 — Birdirbir Oyunu: Erkeklerin oynadığı bir oyundur. Ufak farklarla bir kaç çeşit oynanır.

A) Bir çocuk gelir. Ellerini dizlerine dayar, sağlam durur. Diğerleri onun üzerinden atlarlar. Atlamayanlar yanar ve yerine yatarlar. Bu tek atlamalıdır. “Esek atlama” denir. Yahut da “Birdirbir” denir.

B) Bu ikinci şekilde de “Uzun eşek” denir. Yine biri yukardaki gibi durur ve diğerleri üzerinden atlarlar. Atlamayan yatanın yerine durur. o kalkan da diğerinin yerine sıraya geçer. Atlayanlar da bir kaç adım ilerde üzerlerinden atlanacak şekilde eğilir. Atlayanlar bitince yere ilk yatan doğrulur, diğerlerinden atlayarak tekrar en öne yatar ve bu atlama böyle devam eder. Bu atlamalarda bazı sözler de söylenir. İlk atlayan “Birdirbir”, ikinci “ikidir iki”, üçüncü “üç, anan baban turunc”, dördüncü “dört papazın kicini ört”, beşinci “bes, üh bire koca keleş”, altıncı “altı papazın kığı kalktı” der ve hızla yatanın kacağına vurur. Yedinci “yedi, kötek yedi”.

sekizinci “sekizim seksek” der bir kaç adım seke seke gider ve ileriye yatar. Atlarken de sekizinci tek ayak üzerine düşer; bu oyunun esasıdır. Dokuzuncu “dokuzum tokmak” der ve atlarken alttakine kuvvetle vurur.

Bu suretle oyun devam eder. Son çocuk da “onum oturak” der, atlarken yatanın üzerinden düşmez de biraz üstünde oturup sonra atlar. Bu sözler başıra başıra söylendikçe atlayana, oynayana şevk verir. Bu uzun eşek oyununda her atlayan az ilerde yatacağı gibi, bir kişiden de atlanıp sonra sıranın gelmesi şeklinde de olur. Yani ya tek atlanır veya sırayla atlanır. İşte tek atlamalı olunca sadece “eşek atlama”, diğerleri de atladıktan sonra yatarsa “uzun eşek” deniyor.

54 — Takla : Bu da birdirbire benziyorsa da yatanlar ve atlayanların şekilleri değişiktir. Bir kişi yerine burada dört kişi yatar. İki kişi başlarını birbirlerine dayar. Ellerini dizlerine koyar, eğilirler. Diğer iki kişiden biri bir tarafa diğeri de diğer tarafa geçer, başlarını onların başlarına, ellerini kendi dizlerine dayayıp üzerlerinden atlanacak şekilde dururlar. Bir taraf yatarken diğer taraf da atlar. Atlayan taraftan bir kişi, atlayamazsa, veya yana düşerse atlayan yatar, diğerleri kalkar. Hepsisi atlarsa tekrar atlamalarına devam ederler.

55 — Çatal Matal Kaç Çatal? Bir çocuk başını ya bir duvara dayar, yahut da arkadaşının karnına koyar. Üzerinden atlanacak şekilde biraz eğilir. Ellerini yine dizlerine dayar. Diğerleri sırayla üzerine atlar. Biri atlayınca “çatal matal kaç çatal” der ve elini yukarıya kaldırıp parmaklarından istediği kadar açar. İki elinin bütün parmaklarını dahi açabilir. Yatanın bu acılan parmakların sayısını bilmesi şarttır. Bilemediği müddetçe yatmağa devam eder. Bilirse kendisi doğrulur, üzerindeki yatar. Burada bir hile yapılabilir. Yatan başını karnına dayadığı kişiyle işaretlesir. O çocuk yatana diğerlerine göstermemek üzere ya parmaklarıyla işaret yapar, yahut da acık parmak sayısını ayağını yere vurur. Hile anlaşılırsa o çocuk değiştirilip yatanın yatanı devam eder, yalnız başını başka bir yere

ARAŞTIRMALARI

dayar.

56 — Hoca Saat kaç? Biri yüzünü bir duvara döner. Herhanki bir arkadaşı bu çocuğun arkasındaki eline hafif veya hızlı vurur. Bir başkası “Hoca Saat Kaç?” diye bağırır. Çocuklar saatin kaç olduğunu daha önce anlaşırlar. Veya eline vuran arkadaşlarına işaret etmiştir. Hoca bilirse kurtulur. Ve kimde bildiyse o hoca olur. Oyun böyle devam eder. Bu oyunları hep erkekler oynamaktadır. Yalnız hoca saat kaç oyununu kızlar da kendi aralarında oynayabilirler.

57 — Cız . . . : Yine bir çocuk arkasını arkadaşlarına döner. Arkadaşlarından biri o görmeden ensesine dokunur. Ve hepsi birden “Cız . . .” diye parmaklarını havaya kaldırarak bağırırlar. Çocuk sonra yüzünü onlara doğru döner. Ensesine dokunmuş bilirse kurtulur.

58 — Toka (Topaç) Çevirmek: Bu tahtadan aşağısı ince yukarısı daha geniş olarak yapılmış, ince tarafında bir kabara olan, ip sarılarak çevrilen tahtadan yapılmış bir oyuncaktır. Bunu daha ziyade yedi - sekiz yaşlarındaki erkekler çevirirler.

59 — Sapan, Atmaca: Bunların ikisi de ayrı şeylerdir.

SAPAN: Bir meşin parçasının iki ucu delinir. Deliklere kalın ip geçirilir. Meşinin içine taş konur. İplerden tutularak havada çevrilir, ya bir mişana vurmak için yahut da kır, sahil gibi yerde ise uzaklara atmak için ipin uçlarından biri bırakılarak taş fırlatılır. Tehlikeli bir oyundur.

ATMACA : Bunda “Y” biçiminde bir ufak çatal alınır. Alt sapından elle tutulur. Diğer iki uca birer karış uzunluğunda iki lastik bağlanır. Lastiklerin ucu da bu meşinin iki tarafına bağlanır. Meşinin içine taş konur, çatalın sapından bir elle tutulur. Diğer elle lastikten aşılanır. Ve bir hedefe yahut mümkün olduğu kadar uzaklara lastik bırakılarak atmacayla taş atılır.

60 — Uçurtma Uçurtmak : Çocukların en çok sevdiği oyunlardan biri de uçurtma uçurtmaktır. Çocuk olun da uçurtma uçurtmamış çocuk küçük şehirlerde, Tekirdağda yoktur. Uçurtmalar bir kaç çeşittir. Önce ikive ayrılırlar: A) Çitasız uçurtmalar, B) Çitalı uçurtmalar.

Çitalı uçurtmalar da üçe ayrılırlar: a) Altı köşeli, b) Dolap, c) Tayyare veya salla-

baş.

A) Çitasız uçurtmalar: Bunlar kâğıttandır. Buna yerliler “Sıcan”, Romanya ve Bulgaristandan gelen göçmen çocukları da “Galaygan” derler. Bu bir tabaka kâğıttan yapılır. Köşeleme olarak ortadan ikiye katlanır. Bu yan köşeler de orta çizgiye gelinceye kadar katlanır. Bunların uçları da azıcık dışarı doğru katlanır ki buraları delinip uçurtmanın başlık ipi bağlanır. Uçurtmanın alt ucuna da bir delik açılır. Buraya da kuyruk bağlanır. Bir ipe bağlı ufak ufak kesilmiş kâğıt parçalarına kuyruk denir. Bu kâğıt parçaları baza rengârenk bağlanır. Kuyruk uçurtmanın uçurabileceği kadar uzun olur. Fazla olursa taşıyamaz, az olursa takla atar, havalanmaz. Kuyruğun ucuna da püskül takmak âdetlendi. Bunun kuyruğu çitalı uçurtmalarınkindenizemez, tek sıralıdır.

B) Çitalı uçurtmalar: Bunlar da bir kaç çeşittir. a) Altı köşeli: Bu, belki her yerde yapılan çeşittir. Yahut buna üç çitadan yapıldığı için üç çitalı da denir. Önce iki çita x üç çiminde ortalarından bir yerden bağlanır. Sonra bunların ortalarına da üçüncü çita bağlanır. Sonra çitaların uçlarından ip gelir, tabaka kâğıt kaplanır. Uçurtma ufak ince kâğıtla, şayet büyükse yağlı kâğıtla bazan bir kaç renk olarak kaplanır. Sonra üç iki uca katlanınca uçurtmanın ortasına gelecek şekilde bir ip bağlanır. Aynı bir ip de uçurtmanın ortasına, bütün çitaların birleştiği yere bağlanır. Bu ipin diğer ucu da üst uçla bağlanan ipin ortasına bağlanır. Bu birleştiği yere de uçurtmayı uçuracağınız ip bağlanır. Uçurtmanın alt uçlarına da Y biçiminde kuyruk bağlanır. Kuyruğun ucuna istenirse püskül bağlanır. Ve hattâ uçurtmanın iki yan ucuna dahi ufak püsküller bağlanır. Bunlar “Küpe” denir. Bunlara küpeli uçurtmalar denir. Fakat seyrek yapılırlar. Uçurtma uçuracağı zaman bir çocuk da uzağa gider, usulüne göre tutar ki buna da “Baş tutun” denir.

Bu uçurtmalar “TIRTILLI” dahi yapılabılır. Bunun için uçurtmanın ipi iki sıralı linde gerilir. İç sıra tabaka kâğıtla kaplanır. Dış sıraya ufak ufak kuyruk kâğıtları dizilir. Uçarken bunlar dışarıya doğru açılıp çok zel görünürler.

b) Balon: Bu altı çitalıdır. Her üç “H” şeklinde bağlanır. Sonra bunlar us-

ne göre bağlanır. Altta dört uç, üstte dört uç, her yanda da birer uç dışarı çıkar. Önce üst sonra alt uçlara ip gerilir. Sonra her çitanın üst yan çitalarından da geçerek alt uca bağlanır. Sonra usutüne göre bağlanır. Buna kuyruk bağlanmaz, Tırtılı yapılmaz, küpeli de yapılır. Buna "DOLAP" da denir. Bir çitanın üst ucuyla bir yan uca ip bağlanarak başlık yapılır ve uçurulur.

c) Tayyare: Bu iki çitalıdır. Haç şeklinde bağlanır. Yine her köşeden geçen ip gerilir, kâğıtla kaplanır. Üst ucla ortada iki çitanın birleştiği yere bir ip bağlanır, bu başlığı olur. Alt uca da kuyruk bağlanır. Yanlara küpe takılabileceği gibi, tırtılı olacak şekilde de kaplanabilir.

Uçurtma uçurmak erkek oyunudur, çok zevklidir. Bazen ufak çocukları uçuracak büyüklükte dahi uçurtmalar yapılmaktadır. Bir mahallenin çocukları başka bir mahallede uçurtma uçuranların yanına gider baskı yaparlar ve uçurtmalarını, ipliklerini yağma yaparlar. Uçurtma şimdi de uçuruluyorsa da "yağmacılık" artık yapılmamaktadır.

61 — Bayram oyunları: Bunlar da bayram günlerinde bayram yerine gidilerek para vererek, eğlenilen oyunlardır. Bunlar her yerdeki gibi sahıncak, dönmedolap, atlı karınca, beşik, tayyare, bağı koltuklardır. Eskiden bir telden kaymak vardı. Bizim çocukluğumuzda Halkevi arkası diye anılan yerin arkasındaki tepede, Halkevinin bir duvarından Mimarşinan caddesinin kenarına kadar giden bir tel vardı. Onun çengelime sıkıca tutunurduk, arkamızdan da biri itirdi. Yüksekten daha alçağa doğru kayardık. Bizden önce de çok eskiden şimdi merdivenlerin olduğu yerden aşağıya iskele caddesinin üzerinden denizin yakınına kadar takriben 100 metre kadar kayılmış. Şimdi muntazam ve büyük bir bayram yeri olmadığı için telden kayılmamaktadır.

62 — Bu oyunları bitirmeden şu iki oyunu da anlatayım: Bir çocuk hoca olur. Eline bir sopa alır. Bu onun bastonu olur. Ona dayana dayana yürür. Arkasından biri "Hoca beni de camiye götürür müsün?" diye seslenir. Hoca da "osurmazsan sen de gel" der. Biraz giderler sonra çocuk ağzıyla osuruk taklidi yapar. Hoca da kızar elindeki sopayla "Sizi gidi osurukçular" der ve onları kovular.

63 — Bunu da kız ve erkek karışık oynarlar. Bu sefer çocuklardan biri kuzu olur. Kuzu gibi meler ve yürür. Bu "Kuzu kuzu me.." diye bağırır. Çocuklar da "Bin tepeme" der. Sonra kuzu yine meler, çocuklardan biri bu sefer "Haydi Seni götürüyem Hacı dedeme" der.

Tekirdağda şimdilik bu kadar çocuk oyunu tesbit edebildim. Herde başka çeşitlerini görürsem tespit edip uygun bir zamanda ummun tetkikine sunacağım.

Şimdi de çocuklarla ilgili sözler, ninniler, çocukların oynarken söyledikleri sözler, şarkılar, maniler, satıcıların çocukları baştan çıkaran manilerini yazacağım.

NİNNİLER

Çocuklara söylenen ninnilerden tespit edebildiklerimiz:

1

Ninni ninnisi var,
Benim oğlumun (kızımın) ninnisi var,
Benim oğlum (kızım) uyuyup büyüyecek,
Tıpış tıpış sonra yürüyecek..
Hu, hu, hu, hu..

2

Bir baş soğan heybesine,
Benim yavrum gidecek babaannesine (anneanesine)

Babaanesi pideler pişirecek,
Benim yavrum tumbasını pişirecek
Hu, hu, hu, hu..

3

Karga karga git işine,
Düşme yavrumun peşine,
Karga seni tutarım, karga,
Kanadını kırarım ben karga.
Hu, hu..

Kızlar yollara saçılır.
Hu, hu..

5

Dan dini dan dini danalı bebek,
Elleri kolları kımalı bebek.
Benim yavrum uyuyup büyüyecek,
Sonra tıpış tıpış yürüyecek, hu, hu..

6

Dan dini dan dini hastana
Dan dini dan dini dastana
Koğ danacı dananı
Yemesin bizim bostanı. Hu, hu..

7

Gelme kuğu git işine,
Düşme kızımın peşine,
Kuğu seni tutarım kuğu,
Bacağına kırarım ben kuğu.
Hu, hu..

Ninni söylenirken yavrum denen, kızım veya oğlum denen yerlerde bazan yavrumun ismi de söylenir.

4

Dan dini dan dini danana,
Kızlar gider hamama,
Hamam kapısı açılır.

o o o o

ÇOCUKLARIN SÖYLEDİKLERİ OYUN
TÜRKÜLERİ, MANİLER, BİRBİRLERİNİ
KIZDIRMAK İÇİN SÖYLEDİKLERİ SÖZ-
LER:

Aşağıdaki üç maniyi İkinci Cihan Savaşı esnasında kırda, şehirde bol bol söyledik. Mahallî manilerdir. Ve söyledikleri zamanı çok güzel anlatırlar.

A — MANİLER:

1

Arabam gelir taşkıtan,
Dingil kopar başkıtan,
Tekirdağ'ın kızları
Geberiyor açlıktan..

2

Vapur gelir, yan gelir,
İskeleye şan verir,
Tekirdağ'ın kızları
Subaylara çan verir..

3

Vapur gelir, yanaşır,
İçi dolu çamaşır,
Tekirdağ'ın kızları
Subaylarla oynasır..

B — ÇOCUKLARIN SÖYLEDİKLERİ
OYUN TÜRKÜLERİ:

1

Asma yıkıldı,
Suyu sıkıldı,
Minimini yavruların
Canı sıkıldı.

Hacı baba dum dum,
Sakalina komdum,
Beş para buldum,
Çarşıya gittim,
Çarşıda yok,

Eve geldim,
Evide yok,
Kızan ağlar,
Beşik yok.
Tencere kaynar
Kaşık yok,

Tencere taşı,
Kocakarı şaşı..

2

Küçük asker, nendesin?
Sorma da gidiyorum, yerime
Sorma da gidiyorum, yerime

3

Askerler askerler,
Teskere isterier.
Teskere vermezlerse
Kaçıp giderler.
Yakalannıarsa
Harmanı döğerler.

4

Sol sağ, sol sağ
Yarın bayram olsa..

5

Yarın sabah bayram,
Bir kaşık ayran,
Sana da yeter,
Bana da yeter.

6

Masal masal matladı,
Kel, kuyudan atladı,
Mare kardeş sana ne oldu?
Kargalar tepemi yoldu..

7

Masal masal matitas,
Kaynananın kıcı tas.

8

O . . . kim osurdu,

Bit osurdu,
Yongalandı,
Yere düştü,
Arpa pişti,
Kıçı şişti,
Diran diran dum..

9

Gıt gıt gıdak,
Yumurtam sıcak,
İnanmazsan
Gel de bak..

10

Kabaramazsın kel fatma

Annen güzel sen çirkin
Gulu gulu gulu..

11

Guguşuk, ne yersin?
Buğdayık,
Nereden?
Anbardan.

12

Leylek leylek havada,
Yumurtası tavada.
Geldi bizim hayada,
Hayat kapısı yıkıldı,
Burnu pişava kakıldı.
Kim verdi, kadimek,
Guguşuk, guguşuk . . .

C — ÇOCUKLARIN BİRBİRLERİNİ KIZDIRMAK İÇİN SÖYLEDİKLERİ SÖZ- LER:

1 — Hakkı dolmayı kaptı.
Dolma sıcak, ağzını yaktı.

2 — Atışma köpek,
Mendilim ipek,
Çatlasan da, patlasan da
Konuşmıyacağım.

3 — Atışma köpek,
Mendilim ipek,
Adam olacak,
Beni dögecek.

4 — Yaralı pipi,
Çamaşır ipi,
Çatlasan da
Patlasan da konuşmıyacağım.

5 — Bahçelerde pipi,
Koca kafalı Vehpi.

6 — İbrahim ibrik,
Bir kutu kibrit,
Kibritin yarısı
İbrahimin karısı.

7 — İbrahim ibrik,
Bir kutu kibrit,
Kibritin yarısı,
Kaçtı İbrahimin karısı.

8 — Mustafa mistik,
Arabaya kıstık,
Bir mum yaktık,
Seyrine baktık.

9 — Çatla, patla
Kara bakla.

10 — Kezban, kes kafam
Tuza ban.

11 — Neşe'e, altına işe.

12 — Ali, Veli,
Kırkdokuz, 'elli.

13 — Dünyada en çok
Ne yaşar,
Eşek YAŞAR

14 — Sülman, Sülük.

15 — Kızların içinde
Kel çoban.

16 — Hediye hediye,
Kemik vermez kediyeye,

17 — Tekirdağlı, kıçı yağlı.

18 — İstanbul'lu, kıçı pullu.

19 — Macır, kıçı cırcır.

20 — Bursalı, eli sopalı.

ÇOCUKLAR İÇİN SÖYLENİMİŞ SÖZLER:

Çocuk şayet beyazsa: Pamuk gibi, kar gi-
bi, peynir kalıbı gibi, çok duruk. Şayet esmer-
se: Karalar karalar yürek paralar.

Kızın kıymetini anlatmak için: Kızdır
nazdır, bin altın azdır.

Çocuğun yaramazlığını belirtmek için:
Padişahın korkmaz takımı. Oda içi yetmiyor
da duvarlara tırmanıyor. Yerinde durursa ödü
patlayacak sanki. Gözleri felsefi okuyor. Şey-
tan gibi.

Gevezeliği için: Gaygay, huysuz,
Sevgiyi belirtmek için: Ne şeker şey ma-
şallah, Cin gibi, Nur topu gibi, Kımalı yapın-
cak, Altıntop, Altın parçası, Ciğer parem,
Gözümün Nuru. Korkutmak için küçük çocuğa:
Taranı gogu, tararım,
Kız çocuk ararım,
. 1 bulursam,
Torbama koyarım. . .

Ayrıca "anası hı demiş, burnundan düşmüş".
"Anasının kızı".

SATICILARIN SÖYLEDİKLERİ MÂNİLER:

Satıcılar çocukların oynadıkları yerleri,
hangi sokaktakiler ne alır, ne kadar alır hep-

sini bilirler. Çocukların oynadıkları sokağa da
bir satıcı gelir, bir satıcı gider. İşte bir don-
durmacı:

1

Dondurmamı yaparım,
İçine kaymak katarım,
Baylara, hanımlara
Beş kuruşa satarım.

2

Dondurmamı yaparken
Yorulur bileklerim,
Dondurmamı satamazsam
Vay benim emeklerim.

3

Oh ne âlâ dondurmam,
Denizde gezer kayıklar,
Suda oynar balıklar,
Çok âlâdır dondurmam,
Bal bal..

Dondurmacı gitmiş, naneci gelmiştir:

Keskin nane,
Sayılır tane tane,
Beş kuruşa beş tane.
Keskin nane..
İnsanın hararetini söndüren nane.

Şimdi de şekerçi gelmiştir:

Şeker yiyen tombullaşmış,
On yaşında kocaya kaçmış.

Şekerçi gider simitçi gelir, portakal sa-
tan, elma şekeri satan ve oyuncak satan satı-
cılar gelirler.

ÇOCUKLARLA İLGİLİ ATASÖÜ VEYA YERİNDE SÖZLER:

1 — Her çocuk doğunca, Yaradan onun
rızkını verir.

2 — Anası babası sağ olsun, çocuk çanak
çömlek gibidir.

3 — Bir insanın ne olacağı çocukken bel-
li olur.

4 — Çocuğun mu var? Dardin var!

5 — Otluktan diken biter, çöplükten ce-
vahir biter.

6 — Anasına bak kızını al, kenarına bak
bezini al.

7 — Armut, ağacının altına düşer.

S O N

Bize gelen KİTAPLAR

* Mediha SAYAR: "Fransız Edebiya-
tında İstanbul". Varlık Büyük Cep Kitapları:
237. 17X12 boyunda, 96 sayfa, 2 lira.

* Kenneth WALKER — Ender GÜROL:
"Fizyoloji Açısından Cinsiyet". Varlık Fayda-
lı Kitaplar: 34. 17X12 boyunda, 190 sayfa,
5 lira.

* Yılmaz ÇETİNER: "Nurcular Ara-
sında Bir Ay". Varlık Büyük Cep Kitapları:
238. 17X12 boyunda, 80 sayfa, 2 lira.

* Dr. Çetin ÖZEK: "Türkiyede Gerici
Akımlar ve Nurculuğun İyüzü". Varlık Fay-
dalı Kitaplar: 35. 17X12 boyunda, 300 sayfa,
5 lira.

* Nedim ORTA: "Minarenden Düşen Gü-
vercin". Hikâyeler. İsteme adresi: Nedim Or-
ta, Öğretmen, Uşak. 17X12 boyunda, 32 sayfa
100 kuruş.

DERGİMİZ 15 YAŞINI BİTİRDİ

Dergimiz elinize almış olduğunuz
180. sayısıyla 15 yaşını ve 8. cildini ta-
mamlamış bulunmaktadır. 180 ayda, 180
sayı yayımlanmış ve Türk folklor, halk
edebiyatı ve etnografyasına hizmete ça-
lışmıştır.

Bizim bu ülkücü tutumumuzu tak-
dir eden arkadaşlarımız ve okuyucuları-
mız daima yardımcı olmuşlardır.
Kendilerine açık teşekkür borcumuzu
iletiriz. Kendilerinden bundan sonra da
bize yardımcı olmalarını dileriz.

Ayrıca bugüne kadar sürekli veya
yıllık abone borcunu ödemeyen okuyucu-
larımızın da borçlarını ödemelerini rica
ederiz. Abonelerini kesmek isteyenlerin
de bu hususu bir mektupla açıklamaları,
onları bir yükten, bizi de masraftan
kurtaracaktır.

181. sayımızla 16. yaşımıza ve 9.
cildimize basacak, Allah izin verirse 18
sayı sonra 198. sayı ile 9. cildimizi de
tamamlamış olacağız.

TFA

SİHIRLİ TAVŞAN

Derleyen: Veysel ARSEVEN

Masal masal malitas, kalaylandı bakır tas, çukura düştü çıkamaz, pır pır eder uçamaz. Var varanın, sür sürenin, habersiz bağa girenin hali yaman demişler. Masalıdır bunun adı, söylemekle çıkar tadı.

Bir varmış, bir yokmuş; vakti zamanında bir padişahın üç oğlu ile küçük bir kızı varmış. Günlerden bir gün bu küçük kız has bahçede oynarken, ortadan yok oluvermiş. Aramadık yer bırakmamışlar ama bir türlü bulamamışlar. Bir gün çıkar gelir diyerek, üzüntülerini belli etmemeye çalışmışlar.

Has bahçede, rengi, kokusu, tadı, başka elmalara benzemiyen ve yılda ancak bir tek elma veren bir ağaç varmış. Onun için her yıl elmanın kızaracağı sırada, başına nöbetçi konulur, elma törenle koparılırmış. Fakat bir yıl, tören gününden bir gün önce, elmanın koparılıp götürülmüş olduğu görülür. Padişah buna çok üzülür ama elden ne gelir, giden gitmiş bir kere.

Ertesi yıl, büyük şehzade babasına:

— Baba, bu yıl nöbeti ben tutayım, elmayı çalan hırsızı yakalarız demiş, padişah da razı olmuş.

Şehzade ağacın dibine oturmuş, beklemeye başlamış. İlk gece ne gelen olmuş ne giden, ne de gözüne uyku girmiş. İkinci geceyi de uykusuz geçirebilmiş ama, üçüncü gece yorgunluğunu yenemiyerek uyuya kalmış. Uyanınca baksa ki elma yerinde yok; hop etmiş yüreği ama, elden ne gelir, olan olmuş bir kere. Kopup babasına olanı biteni anlatmış, üzüntüsünü belirtmiş.

Günler günleri, aylar ayları kovalamış, gelip çatmış. Bu sefer ortanca şeh-

zade izin ver, bu yıl da elmayı ben yakalayayım, der. Padişah

7 — İb... şehzade ağacın dibine otu-

Bir... İlk iki gece uyumaz,

Kib... gece uykuya dalınca,

8 — Mustaf... ağaçtan yok olur,

Arabaya... nöbet sırası kü-

Bir mum... ey rahatça at-

Seyrine ba... uğradıklarına

subaha kadar gözlerine uyku girmez.

Tam gece yarısında bir kanat sesi işitir. Kocaman bir kuş gelip ağaca konar, hemen emayı kapıp kaçarken ardından bir ok atar ama vuramaz, kuş uçup gider, gözden kaybolur, ancak sırtından bir tüy yere düşer. Küçük şehzade tüyü alır saraya döner, babasını uyandırıp, hem olanı biteni anlatır, hem de elindeki tüyü gösterir. Tüy o kadar güzel, o kadar güzelmiş ki, seyredenlerin gözlerini kamaştırmış. Büyük şehzade:

— Tüyü bu kadar güzel olan kuşun kendisi kimbilir nekadar güzeldir. Ben onu arayıp bulacağım, der, ve ahırdaki en güzel atlardan birini alır, heybelere altın doldurur, üstüne de zırhını geçirip yola düşer.

— Bir aya kadar dönmezsem, beni aramıya çıkarsınız, der. Az gider, uz gider, dere tepe düz gider, altı ay bir güz gider, yorulunca bir pınarın başında atından iner. Eliyle pınardan su içerken, karşısına kar gibi beyaz ve sevimli bir tavşan çıkmış, insan gibi dile gelerek şehzadeye, nereden gelip nereye gittiğini sormuş. Şehzade de olup bitenleri bir bir anlatmış.

Gün doğmuş, akşam olmuş, güneşin batması ile tavşanın silkinip ayın ondördü gibi bir kız olması da bir olmuş. Şehzadenin aklı başından gitmiş; ne elmayı, ne altın tüylü kuşu, ne kaybolan kız kardeşini düşünür olmuş, bu kızla evlenip uzun yıllar mutlu yaşamışlar.

Padişah, büyük oğlunun dönmediğini görünce, gittiği tarafa atlılar salmış, her yanda aratmış ama onu bir türlü bulduramamış. Öteki iki oğlunun da aynı duruma düşmemeleri için, altın tüylü kuşu da, kaybolan kızını da aratmaktan vazgeçmiş. Yıllar yılları kovalamış, büyük şehzade ile tavşan kızın nur topu gibi bir oğulları olmuş. O zaman kız, elmayı çalan kuşun kendisi olduğunu, tanınamamak için tavşan kılığına girdiğini anlatır. Yemişler içmişler, murada geçmişler.

Anlatanın adı: Hüseyin Beydoğan

Yaşı: 50 Nerele olduğu: Kırşehirli

Alındığı tarih: 3. 3. 1954

Ne şekilde alındığı: Necati Yüksel'in aracılığı ile.

ve 9.
Arise 18
Kırşehir'de
TFA

